

Sedm století obce Hrabová

Antonín Barcuch

Eva Rohlová

Do elektronické podoby převedl: Radomír Orkáč

Listina z roku 1297 - křestní list Hrabové

První písemná zmínka o Hrabové v listině z roku 1297 zdaleka neznamena, že středověká vesnice objevující se v ní pod názvem "Grabow" vznikla k tomuto datu. V roce 1297 vyvstala zřejmě poprvé nutnost zaznamenat jméno možná již sto let existující vsi v důležitém právním dokumentu, který potvrdil a zčásti pozměnil již dříve uzavřenou smlouvu o hranici mezi Polskem a Moravou.

Tuto hranici tvořila původně řeka Ostravice, která však za povodní velmi často měnila svůj tok, což mělo za následek spory o lesy a pole. K urovnání jednoho z nich došlo v roce 1297 mezi olomouckým biskupem Dětrichem, vlastníkem území na moravské straně (tedy i vesnice Hrabové) a těšínským a osvětimským knížetem Měškem, jemuž patřily pozemky na straně polské. Stalo se tak listinou vydanou dne 2. srpna 1297 v Ostravě, která je zároveň křestním listem obce Hrabové.

Hrabové a spolu s ní též Paskovu věnuje listina velkou pozornost proto, že právě u těchto míst byla stanovena výjimka z nově domluvené hranice. Tu již neměl tvořit tok Ostravice, ale tak zvané hranečníky neboli hraniční kopce, k jejichž navržení podél řeky se vzájemně zavázaly obě strany. Jen u Hrabové a Paskova se zmíněné kopce měly postavit nikoliv podle nového řečiště, ale ještě na místě řečiště starého. Toto ustanovení hájilo zájmy olomouckého biskupství, jemuž po změně toku Ostravice zůstaly na polské straně pole a lesy. Jednalo se o pozemky na tzv. Závodí.

Pod vládou olomouckých biskupů

Hrabová patřila ve středověku k rozsáhlejším zemědělským obcím. Podle názoru historika Jaroslava Bakaly jde o osadu, která vznikla již před polovinou 13. století. Stáří osady napovídá také její pojmenování. Název Hrabová pochází od slovanského pojmu "habr" ve starším znění "hrab" a značí místo, kde rostly habry. Slovanský slovní základ pak ukazuje, že velmi pravděpodobně jde o osadu, která vznikla do poloviny 13. století, tedy ještě před nástupem vrcholné kolonizace.

Vrcholnou kolonizaci (tzn. organizované osídlování a využívání půdy, získané olomouckým biskupstvím na severovýchodní Moravě již dříve) zahájil až v 50. letech 13. století biskup Bruno, původem ze Schaumburku v severním Německu. Kolonizace se na biskupův popud zúčastnila určitá skupina německých osadníků, a to drobné šlechty a rolníků, kteří se sem dostali z rodových držav Schaumburků ve Vestfálsku a Sasku, ale i z jiných oblastí Německa.

Ti s sebou přinesli nový právní vztah k půdě, tzv. právo zákupní neboli emfyteutické, na něž přešly i starší vesnice, mezi nimi také Hrabová. Vysazování staré osady na zákupní právo (lokaci) prováděl z pověření feudála (v našem případě olomouckého biskupa) zkušený muž (lokátor), který zemědělskou půdu rozdělil na určitý počet stejně velkých dílů (lánů) a sjednal s obyvateli smlouvu, jež určovala výši zákupní sumy a výši feudálních dávek.

Zda se i v Hrabové ve 13. století usadili němečtí osadníci, nelze pro nedostatek pramenů zjistit. Víme jen, že v roce 1300 udělil Brunův nástupce biskup Dětrich paskovské léno, k němuž patřila i Hrabová, Janovi z rodu Stange, který pocházel z Německa.

V lenní závislosti na olomouckém biskupství setrvalo paskovské léno a v jeho rámci též Hrabová do roku 1538. Udělení léna znamenalo pro feudální pány nejen získání nové půdy, ale zároveň je zavazovalo k plnění určitých povinností, z nichž základní byla vojenská služba.

Jak dosvědčují listiny a nejstarší lenní knihy olomouckého biskupství, střídalo paskovské léno často své lenní pány. V těchto zápisech se až do 15. století setkáváme s různými názvy pro Hrabovou. V roce 1392 je zmiňován Markvart z Wolfsberku a jeho statek ve Staré Hrabové (německy Alden Grabe) a Nové Hrabové (Neuen Grabe). Roku 1435 skládá Mikuláš z Paskova lenní přísahu ze vsi Paskova, Nové Bělé, Malé Hrabůvky (latinsky Hrabuwka

Parva) a Velké z polovice (Hrabowa Magna). Dosavadní literatura se shoduje na tom, že v případě Nové Hrabové (Neuen Grabe) a Malé Hrabůvky (Hrabuwka Parva) se jedná o dnešní Hrabůvku. Názvy Stará Hrabová (Alden Grabe) a Velká Hrabová označují Hrabovou.

Po Volsbercích získal paskovské léno včetně Hrabové od biskupa Stanislava Thurza Beneš Černoohorský z Boskovic. Stalo se tak listinou z roku 1499, v níž je mimo jiné uveden dvůr a mlýn ve Velké Hrabové. Hrabovský dvůr se nacházel na místě dnešního statku v horní části obce. Mlýn ležel nedaleko řeky Ostravice v blízkosti Mlýnské strouhy.

Hrabová součástí paskovského panství

Rok 1538 znamená přelom v dějinách paskovského léna. Tehdy se tvrz a městečko Paskov, Žabeň, Krmelín, Nová Bělá, Velká Hrabová a Hrabůvka vymanily z lenní závislosti na olomouckém biskupství a staly se šlechtickým statkem, zapsaným v zemských deskách olomouckých. Jejich prvním světským držitelem byl Jan z Pernštejna a na Helfštýně.

Při této majetkoprávní změně se mluví též o rybnících a rybníčích (místo, kde dříve býval rybník) v okolí Paskova. Bližší podrobnosti o počátcích zřizování rybníků na Paskovsku nejsou známy. Je pravděpodobné, že velkou zásluhu na jejich vzniku měl Jan Doubravka z Doubravky a Hradiště, který od roku 1515 působil jako sekretář biskupa Stanislava Thurza a zároveň byl posledním biskupským manem (leníkem) na Paskově. V roce 1541 se sám stal olomouckým biskupem. Proslul hospodářskou činností, především budováním rybníků. Byl autorem díla o rybníkářství. Rovněž Pernštejnové se snažili zvýšit výnosy ze svých statků budováním rybníků.

V 16. století se na paskovském panství rozšířila reformace, tj. náboženské, politické a sociální hnutí namířené proti monopolnímu postavení katolické církve. Jak se dovídáme z písemných materiálů přelomu 16. a 17. století, zasáhla také Hrabovou.

Dřevěný kostel sv. Kateřiny - vzácná stavitelská památka - je doložen k roku 1564. Z té doby pochází nápis vpravo od hlavního vchodu, který hlásá, že v tomto roce zesnul v Pánu Jura Choleva (rod Cholevů zastával v Hrabové po dlouhou dobu funkci fojtů, tj. zástupců vrchnosti ve vesnici).

Fara se připomíná roku 1580, kdy tehdejší držitel paskovského panství Ctibor Syrakovský z Pěrkova žádal olomouckého biskupa Stanislava Pavlovského, aby mu opatřil katolického kněze do vsi Velké Hrabové. Pro nedostatek katolických kněží se to zřejmě nepodařilo. Roku 1597 vyzývá Stanislav Pavlovský, horlivý katolík, Ctibora Syrakovského z Pěrkova, aby na hrabovské faře netrpěl kacířské kazatele. Až v roce 1615 se ví o katolickém faráři Vojtěchovi.

Na žádost Václava Bruntálského z Vrba, držitele paskovského panství v letech 1624 - 1649 a stoupence katolicismu, byl v roce 1633 investován na faru v Hrabové řádový kněz Martin Fulkovius. Kostel v Paskově tehdy patřil k hrabovské faře. Teprve po příchodu kněze Fulkovia bylo sídlo faráře přeloženo do Paskova.

V roce 1679 došlo k vyloupení hrabovského kostela. Byl ukraden drahocenný pozlacený kalich. Pachatele dopadli a vzápětí popravili mečem ve Frýdku. Poprava proběhla tak rychle, že nemohly být projednány nároky církve na náhradu škody.

Situace v náboženských poměrech Hrabové se od poloviny 17. století stabilizovala ve smyslu opětného příklonu obyvatel ke katolické víře. Dopisem ze dne 9. září 1764 podává paskovský vrchnostenský úřad zprávu krajskému úřadu v Přerově o náboženských poměrech na panství. Píše se v ní, že všichni farníci jsou dobří katolíci.

Urbář z roku 1699 - ucelený obraz Hrabové v 17. století

V roce 1699, v době, kdy Paskov s okolními vesnicemi držela stará slezská rodina Oppersdorfů, byl sestaven urbář panství paskovského. Jen stručně připomeňme, že urbáře, které ve starším období obsahovaly především podrobný soupis a předpis peněžních a naturálních dávek, byly později rozšířeny o popis celého panství a jeho hospodářství.

V roce 1699 byl fojtem ve Velké Hrabové Melichar Choleva. Dále zde žil svobodný (volný) sedlák Jan Žáček, 24 sedláků a 11 chalupníků, kteří měli chalupu a malý kousek půdy. K sedlákům patřili Kašpar Žáček, Šimon Haladej, Jan Lyčka, Mates Martinák, Mates Piskoř, Jakub Míček, Jan Dlouhý, Melichar Vala, Matěj Haladej, Šimon Žáček, Václav Chlupatý, Pavel Toman, Josef Jaroš, Josef Svoboda, Ondřej Žáček, Jan Honus, Tomáš Havlík, Melichar Mutina, Josef Šustek, Matěj Juříček, Matěj Černý, Mikuláš Rejnoch, Václav Jakubek a Ondřej Lička.

Jako chalupníci jsou uvedeni Jan Kovalčík, Petr Vratný, Jan Svoboda, Jan Lyčka, Jan Bednář, Tomáš Novák, Ondřej Havránek, Mates Janša, Mikuláš Michna, Markéta Vilkyňová a Václav Lyčka.

Postavení fojta a svobodného sedláka upevňovala zvláštní privilegia z roku 1694, která stanovila také jejich platy, dávky a povinnosti vůči vrchnosti.

Velkohrabovský fojt Melichar Choleva musel odvádět na sv. Jiří a sv. Václava 11 krejcarů 2 denáry gruntovní činže, dále jednu slepici a jednu měřici dva achtle (asi 78 litrů) pšenice a totéž množství žita z rybníčku, o který vedl spor s Matějem Haladejem a Šimonem Žáčkem a který mu byl přiřknut. K jeho povinnostem též patřilo chovat panského chrta nebo za něj sypat 3 měřice (asi 210 litrů) ovsa ročně. Vzhledem k tomu, že součástí fojtství býval i hostinec, měl šenkovat panské pivo a kořalku z pivovaru a z palírny v Paskově.

Fojtství v Hrabové, tehdy č. 36, stávalo v místech dnešní restaurace "U lípy".

O povinnostech volného sedláka (tzv. volentýna) Jana Žáčka víme, že musel platit gruntovní činži na sv. Jiří a na sv. Václava 1 zlatý 48 krejcarů, na Vánoce a na sv. Jana 1 zlatý 45 krejcarů. Kromě toho odváděl robotní činži ve výši 18 zlatých. Rovněž choval panského chrta nebo za něj sypal 3 měřice ovsa ročně. Mezi jeho povinnostmi se též připomíná vození kamenů k velkohrabovskému mlýnu a potrubí k rybníkům, vyvážení šesti fůr hnoje, svážení dvou fůr sena z panských luk a dvaceti kop obilí z panských rolí.

Statek volného (svobodného) sedláka v Hrabové měl č. 43 a nacházel se v blízkosti kostela u dnešní Paskovské ulice naproti domu čp. 31.

Výše zmíněný hrabovský mlýn ležel u řeky Ostravice na Mlýnské strouze a měl tři složení.

Mlýnář odváděl vrchnosti roční činži 150 zlatých. Kromě toho musel pro vrchnost vykrmit jednoho ročního vepřika v ceně 3 zlaté, určeného pro panský stůl. Hrabovský mlýnář velmi dbal na to, aby u něho mleli pouze poddaní z Velké Hrabové a z Malé Hrabové (Hrabůvky). Pokud by u něj mlel někdo, kdo byl mletím přikázán k paskovskému mlýnu, stihl by ho těžký trest.

Na řekách Ostravici a Olešné a na hrabovském potoce, zvaném Červenec nebo Štičí (nyní Ščučí), kvetl také rybolov. Právo rybolovu však náleželo pouze vrchnosti, poddaní nesměli pod trestem ryby chytat. Rozličných druhů ryb pro panskou kuchyni bylo mnoho. Z urbářů se dovídáme, že se lovili kapři, štiky, pstruzi, úhoři, parmy, lipani a jiné ryby.

Panský dvůr

Střediskem vrchnostenského hospodaření a podnikání v Hrabové byl panský dvůr na horním konci vesnice, dnes statek ... po levé straně paskovské silnice ve směru na Paskov. K němu patřila dominikální (panská) půda,

rozdělená na tři části, a to "V luhu" směrem k Vratimovu, střední pole zvané "Rozhonuv" a pole k vrbině u Olešné směrem k rybníkům "Bočan" a "Prostředník". Celková výměra rolí náležejících ke dvoru v Hrabové činila 291 měřic, tj. asi 63 ha.

Rovněž panské louky byly pro vrchnost vydatným zdrojem příjmů. Seno a otavu neposkytovaly jen louky ve vrbině u vratimovské hranice a v oboře, ale sklízely se také z rybníků, z nichž se střídavě vypouštěla voda, půda se nechala vysušit a pak se rybník zoral. Se sklizenými 180 fůrami sena a 60 fůrami otavy patřil hrabovský dvůr k nejvýnosnějším.

Jaké hospodářské zvířectvo se na panských dvorech chovalo, ukazují inventáře, sepisované při nástupu nového úředníka. Tak v roce 1641 se na hrabovském dvoře nacházelo 23 dojných krav, 1 plemenný býk, dále 29 kusů hovězího dobytka, 10 plemenných vepřů, 54 kusů vepřového dobytka, 7 krocánů zvaných indiáni, 23 hus, 82 slepic a kohoutů, 44 kachen, 8 kapounů a 321 ovcí. Ovčárna v Hrabové sloužila k chovu matečných ovcí.

Hospodářské práce na panském dvoře a na pozemcích k němu náležejících řídil svými pokyny šafař.

Hrabovské rybníky

Neodmyslitelnou součástí a charakteristickým znakem obce Hrabová byly až do počátku 20. století rybníky, rozprostírající se na západ od paskovské silnice a táhnoucí se od hranice s Paskovem až po hranici s Hrabůvkou. Patřily k síti rybníků, označovaných jako paskovské. Byly to jak rybníky panské, tak rybníky selské.

Uvedme jména devíti panských rybníků: Šídlovec, Bezďák, Starý Krašický, Nový Krašický, Šajar, Starý Hurt, Nový Hurt, Pilík a Prostředník. Na ně se napojovaly rybníky selské, jichž bylo dohromady 54. Celková výměra panských rybníků činila asi 148 ha s čistým ročním výnosem 404 zlaté 20 krejcarů. Selské rybníky měly rozlohu asi 82 ha a čistý roční výnos 212 zlatých 51 krejcarů.

Dozor nad rybníky vykonávali dva přísežní fišmistři. Jejich úkolem bylo co nejbedlivěji dohlížet na přidělené rybníky, připravit vše potřebné k výlovu, museli být přítomni při sušení sena a otavy, jakož i osevu obilí v rybnících. Byli zodpovědní za řádné provedení oprav a jiných prací na rybnících, pod jejich dohledem sbírali poddaní žaludy z dubů stojících u rybníků. Každý týden se účastnili hospodářských porad na paskovském zámku, kde podávali zprávy o rybničním hospodářství a o stavu rybníků a navrhovali, co by se mělo zařídit.

Posledním fišmistrem v Hrabové byl domkář Janša.

Zahleďme se nyní do minulosti a vedení líčením hrabovského rodáka Bohuslava Bartoníka (v jeho rukopise "Dějiny paskovského panství"), si představme, jak kdysi vypadala rovinatá krajina posetá rybníky, za níž se na jihu v dálce zdvihaly beskydské hory.

"Široké vodní pláně byly vroubeny hrázemi, porostlými řadou starých dubů. Byly to do jisté míry rezervace přírodní, poskytující útulek nejrůznějšímu vodnímu ptactvu, jako byly divoké husy a kachny, roháči, vodní slípky, lysky, bekasiny, sluky, rackové, čajky atd. ... Vlahý vzduch nad rybníky byl prosycen zvuky ptactva a svědčil o tom, jak bohatý je tu život ...

Nejkrásnějším a rozlohou největším byl rybník, zvaný Pilík u hrabovského dvora na hranici k Mitrovicím. Rozlehlá vodní hladina a krásná alej starých stromů na hrázi tvořily jedinečné zákoutí. Idylu dovršovaly siluety roháčů, kteří nad vlnkami rozčeřené vody půvabně skláněli své krky, ozdobené krejzlíky lesklých per.

Za vlahých letních večerů, kdy nad rybniční vodou se vznášela jemná mlha, ozářená měsíčním svitem, rozléhalo se celým krajem mohutné skřehotání nesčetných žab. Byl to ojedinělý přírodní úkaz."

Hrabovské rybníky a jejich okolí jistě přitahovaly svou krásou a obyvatelům obce přinášely užitek, ale způsobovaly také problémy. Kronikář Hrabové ve 20. letech tohoto století píše, že po vysušení většiny rybníků zmizela nemoc zimnice a hejna komárů. Na druhé straně však s hejny komárů odletělo i vodní ptactvo.

Hrabová na sklonku feudálního zřízení

V posledním století feudálního zřízení mělo paskovské panství následující držitele: v letech 1765 - 1776 to byl Karel Pammesberger z Kettenburgu, olomoucký kupec, směnárník, podnikavý průmyslník, povýšený do šlechtického stavu císařovnou Marií Terezií v roce 1762. V letech 1779 - 1809 panství drželi Mitrovští z Nemyšle a na Hrabyni. V roce 1848 za majitelů ze šlechtického rodu Saint Genois d'Annaucourt došlo ke zrušení poddanství a k vyvázání z poddanských břemen.

Je však třeba říci, že ani v tomto období neustávaly stížnosti poddaných na vrchnost, kterou vinili z přetěžování robotními povinnostmi, užívání fyzických trestů a zvyšování činží. Obzvláště snaha podnikatele Karla Pammesbergera z Kettenburgu o zvýšení výnosů paskovského statku způsobila, že se jeho poměr k poddaným přiostrčil. Tak např. v roce 1772 si stěžoval Josef Choleva a řada poddaných z Velké Hrabové moravskému guberniu v Brně, že jejich louky při rybnících Bezd'ák, Krašický a Šajar jsou nesprávně zatíženy činží. Stížnost vyšetřoval zástupce přerovského krajského hejtmana Michal Filip hrabě z Althanu, považovaný v úředních kruzích za znalce paskovských poddanských poměrů. Ukázalo se, že stížnost byla oprávněná, takže hrabovští svůj spor s vrchností vyhráli.

Nelze zapomenout, že do tohoto období spadá významná událost v historii kostela sv. Kateřiny v Hrabové, a to zřízení lokální fary na základě dvorského dekretu ze dne 18. října 1780 a erekční listiny z 20. července 1781. K této události se rovněž vztahuje výstavba přízemní farní budovy, která sloužila zároveň jako škola. V roce 1830 proběhla její přístavba o jedno poschodí.

Zrušením poddanství v roce 1848 se feudální vztah k půdě, který brzdil další hospodářský a politický vývoj, stal překonanou minulostí. Rovněž na bývalém paskovském panství proběhlo v letech 1848 - 1851 vyvazování pozemků z poddanství, přičemž šlo o to, že břemena na nich spočívající byla rušena buď bez náhrady nebo za odškodnění. V Hrabové, jakož i v ostatních obcích panství, byla bez odškodnění zrušena robot drobných domkářů (v Hrabové jich žilo 59). Povinnost odškodnění byla stanovena u následujících břemen: sypání obilí, peněžní dávka za pocty (původně se jednalo o odevzdání 2 hus, 52 kuřat a 296 vajec celou obcí), povinnost upříst 26 a 3/4 kusů jemné přize z panského materiálu, naturální robot sedláků a zahradníků (tj. rolníků s menší výměrou polí než sedlák), pozemková činže, povinnosti fojta na č. 36, povinnosti svobodného sedláka na č. 43 a dalšího svobodného sedláka na č. 51 (v blízkosti hrabovského mlýna na dnešní Mlynářské ulici).

Nebude bez zajímavosti upozornit na ústní podání o tom, jakou odezvu našla zpráva o zrušení poddanství v roce 1848 v Hrabové. Tehdy prý hrabovští sedláci orali v panském rybníku blízko mlýna, pravděpodobně v Šídlovci. Vyhlášení o zrušení poddanství na ně zapůsobilo takovým dojmem, že ihned práci přerušili, vypřáhli koně a odjeli domů. Rozorané a opuštěné brázdy bylo prý možné vidět ještě po skončení I. světové války, kdy byl rybník vysušen a přeměněn na pole.

Hrabová v letech 1848 – 1918

V souvislosti s přestavbou politické správy v důsledku událostí roku 1848 byla také v Hrabové ustavena obecní samospráva. Správními orgány místní obce se staly obecní výbor a obecní představenstvo. Do čela obce byl volen starosta.

Funkci starosty zastávali do roku 1918 následující občané, většinou majitelé pozemků, nazýváni též gruntovníci:

- Josef Mutina (kolem roku 1857)
- Karel Neusser, mlynář (kolem roku 1867)
- František Mutina (1871 - 1873)
- Josef Velký (1873 - 1876)
- Karel Chlupatý (1876 - 1880)
- Ludvík Staněk (1881 - 1891)
- František Pajorek (1891 - 1894)
- Rudolf Držonka (1894 - 1897)
- Ludvík Staněk (1897 - 1914)
- Antonín Adámek (1914 - 1919)

Ze zápisů v obecní a školní kronice je zřejmé, že si bývalí poddaní a jejich potomci museli sami zvykat na své změněné postavení a nový způsob hospodaření na gruntech. Když v roce 1882 nastoupil na obecnou školu v Hrabové řídící učitel František Bartoník, rodák z Kokor u Přerova, vyjádřil se ve školní kronice kriticky nejen k neutěšenému stavu školy (nedostatečné a poškozené školní pomůcky, neprospěch, nekázeň a špatná školní docházka žactva), ale uvedl také mnoho nechvalného o tehdejší životě v obci. Přečtěme si toto líčení poměrů v Hrabové v prvních desetiletích její existence jakožto samostatné obce, přičemž si musíme uvědomit, že bylo míněno jako varování, neboť řídícímu učiteli Františku Bartoníkovi šlo o pozvednutí hospodářské a kulturní úrovně obyvatel Hrabové.

"Občané mnozí z kostela třeba jdoucí, anebo jinak sešli v hostinci, kamarádům a kdo přišel, z celé bečky piva neb nápoje jiného ... pítí dávali, ano i připravené pokrmy k jídlu platili. I byla pak společnost tato rozveselena třebas přes celý den i dlouho do noci, což ale nezřídká v neradostné bitky, pračky a napotom v soudy a nepřátelství se obracelo. Z toho však veselého popíjení a častování převelice hostinští tyli, jakož jinak vysvětliti si nelze, protože ochuzení do Hrabové přicházejíce, zbohatlí a pány z Hrabové odcházeli, nebo se zde do smrti zdrželi. Jak pak jinak býti může, grunty sedláků v dlužích se topily, když veškeré ty trachtace módou byly po vsi obci a na dluh se držely. Z takového převráceného života na zdraví všichni účastní utrpěli, až jeden po druhém, mnohý prve těla silného a let nejmužnějších, umíral, až mnozí vymřeli, zanechavše obyčejně ubohé vdovy s dítkami a předluženým gruntem ..."

Nejen tato skutečnost, ale také touha rolníků vydělat více peněz "formankou" - povoznictvím (hrabovští rolníci vozili ostravské uhlí do hutí v Bašce, Frýdlantě nad Ostravicí a Třinci a odtud dopravovali železo do Ostravy) a odchod čeledi i selských synů do dolů a průmyslových závodů na Ostravsku, kde dostali větší mzdu a byli pány svého volného času, vnesly zmatek do dosavadního ustáleného vesnického života a zapříčinily úpadek mnoha selských a chalupnických usedlostí.

Jak jsme naznačili již výše, obrat k lepšímu nastal s příchodem řídícího učitele Františka Bartoníka, který se vyznačoval nejen vynikajícími pedagogickými schopnostmi, ale platil rovněž za výborného organizátora hospodářského, kulturního a spolkového života v obci. V roce 1882 založil první knihovnu v Hrabové, měl zásluhu na postavení nové školní budovy v roce 1885 (dnes ...) a pozvednutí hrabovské školy na jednu z nejlepších v okolí. V roce 1893 stál při zrodu Čtenářského spolku.

Veden snahou seznámit hrabovské rolníky s lepším způsobem obhospodařování pozemků, zval do obce činovníky Hospodářské jednoty pro severovýchodní Moravu v Místku, kteří zde konali odborné hospodářské přednášky.

Na přelomu 19. a 20. století se značně rozvinul spolkový život v obci. Po nejstarším již zmíněném Čtenářském spolku vznikly následující spolky: Sbor dobrovolných hasičů (1896), První dělnický potravní spolek (kolem roku

1895), zábavný spolek Omladina (1897), Hospodářská besídka (1902), Klub českých velocipedistů (1906), tělocvičná jednota Sokol (1908), Dělnická tělocvičná jednota (1908) a Školský haléřový spolek (1908).

Podmínky pro založení Sboru dobrovolných hasičů v Hrabové připravil již v roce 1895 učitel Jindřich Dohnal. V souvislosti s jeho odchodem na školu v Malé Hrabové (Hrabůvce) bylo založení sboru odsunuto na rok 1896. Ustavující schůzi sboru svolal starosta obce Rudolf Držonka na 5. červenec 1896 do starého hostince Marie Černé "U lípy". Do výboru sboru byli zvoleni Rudolf Držonka (starosta - velitel), Jan Vogt jako náčelník, Jan Šebesta jako první místonáčelník a František Břenek jako druhý místonáčelník. Jednatel se stal František Vaněk, pokladníkem František Bartoník a zbrojířem Inocenc Raška. Funkce členů výboru měli František Piskoř a Jan Krautvuřt. Obec sboru postoupila skladiště a v něm umístěnou dvoukolovou stříkačku od vídeňské firmy Knaust, zakoupenou v roce 1884. Hned po svém založení obstaral sbor novou čtyřkolku od firmy A. R. Smékal & J. Krátký. Nezapomnělo se ani na lépe vyhovující hasičskou zbrojnici, kterou obec vystavěla v roce 1904 a jejíž slavnostní otevření proběhlo 30. července 1905.

I v Hrabové, obdobně jako se to dalo na jiných místech Ostravska, se sociálně demokratičtí dělníci Dominik Peterek a Jan Mutina pokusili uskutečnit nesporně užitečnou myšlenku založení dělnického potravního spolku. Propagace této formy družstevnictví vyvrcholila kolem roku 1895, kdy také došlo k založení Prvního dělnického potravního spolku v Hrabové. Snaha vymanit se jeho prostřednictvím ze závislosti na závodních konzumech, které vlastnili majitelé průmyslových podniků, byla obyvateli obce oceněna, a ti zakupovali podíly ve výši 10 zlatých. Konzum Prvního dělnického potravního spolku se nacházel v domě č. 42 naproti staré škole (později Noskovo pekařství). Brzy se však dostal do potíží, neboť podílníci, podobně jako v ostatních potravních spolcích, požadovali vydávání zboží na úvěr. I v Hrabové se stalo, že když skladník v obchodě odmítl vydat zboží na dluh, rozzlobené ženy po vesnici a vykřikovaly, že konzum zbankrotoval. To způsobilo mezi podílňiky takové zděšení, že se seběhli a každý si z obchodu bral, co mohl, aby zachránil svůj podíl. Konzum pak postupně upadal, až zanikl zcela.

V letech 1897 - 1910 působil v Hrabové zábavný spolek Omladina, který nechtěl sdružovat jen příslušníky mladší generace, ale všechny, jež měli zájem o spolkový život - pořádání divadelních představení, tanečních zábav, plesů, výletů do přírody a zájezdů do vzdálenějšího okolí. Po dobu své existence ovlivnil tento spolek pozitivně kulturní život v obci, mimo jiné proto, že se mezi jeho členy a příznivci nehledělo na politické, náboženské a stavovské rozdíly. Jeho představitelé se také zasloužili o ustavení Klubu českých velocipedistů v Hrabové v roce 1906.

Obsahem činnosti Hospodářské besídky v Hrabové, založené v roce 1902, bylo především pořádání vzdělávacích akcí pro zemědělce, k nimž patřili schůze s odbornými přednáškami, výstavy dobytka a plodin, zájezdy, exkurze a podobně. Členství ve spolku mělo výhody spočívající v poskytování drobné svépomoci, společném objednávání zemědělských potřeb a používání zemědělských strojů. Prvním předsedou Hospodářské besídky v Hrabové byl v letech 1902 - 1912 František Lička, rolník z č. 30.

K založení tělocvičné jednoty Sokol v Hrabové došlo 11. října 1908 v hostinci "U Chlupatých" (dnes hostinec "Na vyhlídce"). Bylo však nutno získat vhodné prostory pro cvičení, neboť jak se hovoří v obecní kronice "cvičilo se uprostřed nálevny v hostinci Chlupatého mezi hosty, kteří nepřihlíželi na cvičení vždy se zájmem a pochopením." Na podzim roku 1908 postavila Marie Černá nový hostinec s prostorným sálem, který si Sokol pronajal.

Prvním starostou TJ Sokol byl zvolen starosta obce Ludvík Staněk, místostarostou se stal Štěpán Němec a náčelníkem Antonín Adámek. Mluvit pouze o tělocvičné činnosti TJ Sokol a nezmínit přitom pořádání vzdělávacích a kulturních akcí by znamenalo ochudit jednotu o její důležité poslání národně uvědomovací. Sokol v Hrabové zajišťoval přednášky s lékařskou a historickou tematikou a sehrál řadu ochotnických divadelních představení.

Vedle TJ Sokol byla v Hrabové v roce 1908 založena také Dělnická tělocvičná jednota, spjatá se sociálně demokratickou stranou. Rovněž DTJ pořádala tělocvičná vystoupení a ochotnická divadelní představení. Prvním starostou se stal Karel Mikolajek, prvním náčelníkem byl Metoděj Viliamus.

Zájem o zlepšení postavení žactva z chudých rodin měl za následek založení Školského haléřového spolku v roce 1908. K poznání, že je třeba podpořit výchovu těchto žáků poskytováním ošacení, nákupem knih a umožněním účasti na zábavných akcích pro děti, dospěli nejen učitelé v čele s nadučitelem Františkem Bartoníkem, ale také mnozí občané Hrabové. Stručně řečeno, splnil Školský haléřový spolek, který v obci působil v letech 1908 - 1934 a jehož prvním předsedou byl mlynář Jan Vogt, vše, co si při svém vzniku vytkl. Za dobu své existence podělil žactvo obuví, šatstvem a příspěvky na školní výlety, jejichž hodnota činila 155 000 Kč.

V dějinách Hrabové na přelomu 19. a 20. století zaslouží pozornost také zřízení poštovního úřadu v roce 1897, ustavení záloženského spolku Raifeisenka v roce 1903, postavení další školní budovy a založení četnické stanice v roce 1904, otevření obecní jubilejní knihovny a stavba obecního hřbitova v roce 1908.

Samostatný poštovní úřad zahájil provoz 1. října 1897 v domě č. 42 naproti staré škole (později Noskovo pekařství). Poté se přestěhoval postupně do domu č. 136, patřícího starostovi obce Ludvíku Staňkovi a do domu č. 163 rolníka Františka Ličky. V roce 1904 přijala poštovní úřad do svých zdí nová školní budova vystavěná v tomto roce. Do roku 1906 neexistovala jízdní pošta a pro zásilky se chodilo jednou denně do Vítkovic.

Ke dni 1. prosince 1904 byla v Hrabové zřízena četnická stanice, umístěná v domě č. 163 rolníka Františka Ličky. Jejím prvním velitelem se stal strážmistr František Janhuba, zavražděný v roce 1906 na cestě od Hrabové k Adámkově samotě. Jeho vrah Břenek byl podle názoru vyšetřujícího soudce krajského soudu v Novém Jičíně ovlivněn při tomto činu četbou laciných "krváků" a kriminálních románů.

Obsah obecní jubilejní knihovny, založené v roce 1908, tvořilo 112 knih zakoupených od kaplana Grace, knihy po Čtenářském spolku a Omladině a dary občanů. Celkem knihovna čítala 393 svazky. Prvním obecním knihovníkem byl Jan Mutina. Knihovna se zpočátku nacházela v síni domu Ludvíka Staňka č. 136, později se přestěhovala do nové školy.

Při komisionálním jednání ohledně zřízení nového hřbitova v Hrabové, které se konalo dne 28. srpna 1908, bylo zjištěno, že již není možné nadále pohřbívat na starém hřbitově u kostela. Nemohlo být provedeno ani jeho rozšíření pro nevhodnou půdu a polohu hřbitova. A tak bylo rozhodnuto zřídit nový hřbitov na parcele 60/1 za kostelem v blízkosti dnešní Místecké ulice. Pozemky patřily dědicům zemřelého Rudolfa Držonky. Ke zřízení nového hřbitova došlo ještě v průběhu roku 1908.

V roce 1909 nechala obec na hřbitově postavit budovu, v níž se společně nacházely umrlčí komora, pitevna a místnost pro nemocné nakažitelnými chorobami, tzv. epidemická nemocnice. Až v roce 1912 v souvislosti s žádostí obce o poskytnutí subvence na částečné uhrazení nákladů, spojených se zřízením hřbitova, prohlásilo c.k. moravské místodržitelství v Brně, že umístění provizorní epidemické nemocnice na hřbitově ve stejné budově s umrlčí komorou je z hlediska lidskosti naprosto nepřipustné.

Hrabová v období I. světové války

Dne 28. července 1914 vypovědělo Rakousko-Uhersko válku Srbsku a dne 31. července 1914 se i obyvatelé Hrabové dozvěděli o vyhlášení všeobecné mobilizace. Srdceryvné scény na nádraží ve Vratimově, odkud odjížděli muži z Hrabové na frontu, se příliš nelišily od podobných výjevů na jiných železničních stanicích.

Obecní samospráva se začala přizpůsobovat válečným poměrům. Starostou obce byl tehdy Antonín Adámek, chalupník z č. 31, v jehož domě se nacházela obecní kancelář. Svou funkci zastával s vědomím, že obecní úřad znamenal v této těžké době pro občany Hrabové první a zároveň poslední instanci, na niž se mohli obrátit se svými dotazy, žádostmi a problémy. Řídící učitel František Bartoník charakterizuje osobnost starosty Antonína Adámka

následujícími slovy: "Úřadoval tehdy právě první rok, mladý, energický, práv a povinností svého úřadu dokonale znalý, úkol i v této přetěžké době vážně a šťastně pojímající. Neúnavná, prohledávavá a blahovolná jeho činnost zdála se ukazovati, jako by již v životě kdysi v době válečné úřad starosty zastával. Taktéž byl všemi činiteli samosprávnými ochotně podporován ve své snaze o dobro občanstva."

Hned po vyhlášení mobilizace se v obci sešla válečná komise a rozdělila si úkoly, k nimž patřilo zpracování soupisů narukovaných a odvodem povinných mužů, odvedení koní, klasifikace koní a vozidel apod. Rovněž vznikl válečný zásobovací výbor, který se staral o zásobování obce potravinami, schvaloval peněžité nebo naturální podpory rodinám v nouzi, organizoval peněžní a potravinové sbírky a s pomocí sousedů a výměnkářů dbal o grunty narukovavších rolníků.

V přízemí staré školy byla umístěna válečná kancelář, v níž se úřadovalo ve dne v noci.

Hned po vypuknutí války prosadil Červený kříž zřízení lazaretu pro raněné vojáky. Nacházel se v nové školní budově čp. 174. Dne 10. září 1914 přivezly povozy první raněné z Hrabové, a to Františka Kaloče (čp. 44) a Jana Piskoře (čp. 34). Lazaret byl zrušen v roce 1915.

Díky prozíravé politice obecního úřadu na začátku války probíhalo zásobování v Hrabové v prvních dvou válečných letech poměrně uspokojivě a obec mohla poskytovat menší přiděly cukru, krupice a světlé mouky i starým lidem a dětem z okolních vesnic. Situace v zásobování se v celé monarchii, tedy i v Hrabové, prudce zhoršila v období let 1916 - 1917, mimo jiné také proto, že v těchto letech panovalo sucho. Postupně se zaváděl přidělový systém na všechny druhy potravin, přičemž nebylo zaručeno, že majitel poukázky své zboží obdrží.

Ukončení světové války a vyhlášení samostatného československého státu, o němž se v Hrabové dověděli 29. října 1918, přivítali obyvatelé obce s nesmírnou úlevou. Vždyť s válkou byl spojen hlad, nemoci, utrpení a ztráta nejbližších osob.

Z obyvatel Hrabové padlo na frontě, zemřelo v zajetí nebo v lazaretech 30 mužů. Prvním z nich byl Arnošt Tománek, který zahynul v Polsku v roce 1914. Do zajetí padlo 23 mužů. V československých legiích v Rusku, Itálii a Francii bojovalo 14 osob. Pro protirakouské výroky byli vězněni 3 obyvatelé Hrabové.

Hrabová v období předmnichovské republiky

Převrat 28. října 1918

Zprávu o převratu a vzniku samostatné československé republiky přinesl starosta Antonín Adámek, který se 27. října 1918 jako předseda okresní hospodářské rady účastnil porady v Brně. Ihned po příjezdu z Brna 29. října ráno pověřil obecního sluhu starého Řehu, aby v Hrabové vyhuboval tuto vyhlášku: "Občané hrabovští. Oznamuji Vám radostnou zvěst, že Rakousko padlo a byl vyhlášen samostatný svobodný československý stát. Vlády se ujal Národní výbor v Praze a vydal první zákon. Všechny zákony zůstávají v platnosti. Válka je skončena. Ať žije národní československá republika!"

Kronikář celou situaci popisuje takto: "Řeha přišel, podíval se vyděšeně, protřel si oči a četl ještě jednou. Pak se zeptal vážně: "Je to pravda?" "Je Řeho! Napněte buben co nejvíce, ať třeba praskne, mlatěte do něj, ať lidé slyší!" "To udělám!", a vyšel rázným krokem z obecní kanceláře (tehdy v nové škole) na silnici a buben skoro ráno v nezvyklou dobu ve vysokém tónu zavířil tak prudce, že se lidé sbíhali postrašení, co se zas nezvyklého stalo. Řeha bubnoval dlouho. Až první nával slz a pohnutí pominul, zastrčil paličky, vytáhl lístek a mocným hlasem četl. Než obešel horní konec a Závodí ..., pozbyl hlasu, ponejprv ve službách republiky, takže na Žižkov už poslal syna".

Na ulicích Hrabové se začali objevovat občané s trikolórami, večer prošla vesnicí s hudbou a zpěvem školní mládež, strhávající rakouské státní znaky. Třetího dne se konaly oficiální oslavy s průvodem a hudbou, pořádané všemi hrabovskými spolky. Oslavy byly zakončeny slavnostními projevy v hostinci "U lípy".

První popřevratové zasedání obecního výboru se konalo 24. listopadu 1918. Přítomní se usnesli zaslat nové vládě v Praze pozdrav a tlumočit jí naprostou oddanost. Návrh na zřízení lidové stráže nebyl z finančních důvodů přijat. Ve složení obecního výboru nenastalo žádných změn. Nebylo jich ani třeba, neboť ani jeden z představitelů hrabovské obecní samosprávy se nehlásil k německé národnosti. Obecní výbor zůstal beze změn až do své poslední schůze 14. června 1919.

Volby v Hrabové

První popřevratové obecní volby v Hrabové se konaly 22. června 1919. Kandidovaly pouze dva politické subjekty, Čsl. sociálně demokratická strana dělnická a koalice nazvaná spojené občanské strany. Sociální demokraté tehdy získali 23 mandátů, koalice pouze 7 mandátů. Co do sociálního složení se členové obecního zastupitelstva rekrutovali z chudších vrstev: 13 z nich byli domkáři, 5 rolníků, 5 dělníků, 2 živnostníci a jediným příslušníkem inteligence byl učitel. V dalších komunálních volbách zůstalo sociální složení obecního zastupitelstva téměř nezměněno, jen nepatrně stoupl počet dělníků a živnostníků na úkor rolníků.

První zasedání nově zvoleného obecního zastupitelstva se konalo 5. října 1919. Zvolilo nového starostu, domkáře Čenka Žáčka ze sociálně demokratické strany. I. náměstkem starosty se stal Ludvík Duhan (jeřábík, sociálně demokratická strana), II. náměstkem Inocenc Černík (domkář, sociálně demokratická strana). Zároveň byli zvoleni ostatní členové obecní rady, členové devíti komisí a místní školní rady.

Ještě v průběhu volebního období, a sice v listopadu 1920 starosta Č. Žáček odstoupil, novým starostou byl zvolen jeho dosavadní I. náměstek L. Duhan. Novým náměstkem starosty se stal Ludvík Černý (rolník, kandidoval za koalici stran).

Další komunální volby se konaly v roce 1923. V nich již kandidovalo celé spektrum politických stran. Na hrabovské komunální politické scéně působilo osm politických stran, z nichž dvě byly založeny až ve 30. letech:

- Čsl. sociálně demokratická strana dělnická (místní organizace v Hrabové byla založena roku 1906)
- Čsl. živnostensko obchodnická strana středostavovská (1919)
- Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu (1920)
- Komunistická strana Československa (1921)
- Čsl. strana lidová (1923)
- Čsl. strana národně socialistická (1925)
- Čsl. národní demokracie (1931)
- Národní sjednocení (1936)

Nejúspěšnější politickou stranou byla sociálně demokratická strana, která s přehledem vítězila ve všech komunálních volbách. Stálý a poměrně stabilní počet voličů měla republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu (agrární) a strana lidová. Místní organizace těchto politických stran též vyvíjely nejaktivnější kulturní a společenskou aktivitu v obci, pořádaly divadelní představení, koncerty, plesy, oslavy výročí, zájezdy, sportovní akce apod. Do roku 1931 byla v této oblasti aktivní i živnostensko obchodnická strana, pak však její aktivita ustala.

Úspěšnost politických stran, vyjadřovaná počty získaných hlasů a mandátů se přirozeně odrážela v obsazení nejprestižnější funkce starosty a jeho náměstků.

Přehled hrabovských starostů v letech 1919 - 1938:

- Čeněk Žáček, domkář, soc. demokratická strana, 1919 - 1920
- Ludvík Duhan, dělník, sociálně demokratická strana, 1920 - 1931
- Antonín Rokůsek, dělník, sociálně demokratická strana, 1931 - 1934

- Josef Vojtovič, dělník, sociálně demokratická strana, 1934
- Karel Balušek, dělník, sociálně demokratická strana, 1934 - 1941

Starostenskou funkci nejdéle zastával Ludvík Duhan. Bylo to téměř po celé volební období, v letech 1920 - 1931. Naopak k častému střídání na postu starosty došlo v roce 1934. V tomto roce se obecní samospráva dostala do největší krize v celém meziválečném období. V dubnu 1934 totiž starosta Antonín Rokůsek odstoupil z funkce. Důvodem byly nesrovnalosti zjištěné ve finančním hospodaření obce. Následně byl Rokůsek zbaven členství v zastupitelstvu a vyšetřován okresním úřadem. Ukázalo se, že finanční nedostatky nejsou rozsáhlého rázu. Novým starostou byl v květnu 1934 zvolen Josef Vojtovič, funkce se však prakticky neujal, neboť činnost obecní rady a zastupitelstva byla ochromena obstrukcí členů republikánské (agrární) strany, strany lidové, národně demokratické a národně socialistické. Starosta Vojtovič byl nucen na svou funkci rezignovat. Situace se normalizovala až volbou starosty Karla Balušky v říjnu 1934.

Stav obce v roce 1918

Samospráva obce se po převratu 1918 ocitla v nelehké situaci, uvědomíme-li si, v jakém stavu se obec tehdy nalézala.

Hrabová byla malou obcí o rozloze 997 ha, náležející k okresu moravskoostravskému. Podle sčítání z roku 1921 zde žilo 2 277 obyvatel ve 225 domech (počet obyvatel pozvolna stoupal, v roce 1930 to bylo 2 740 obyvatel a 334 domů, v roce 1940 3 238 obyvatel a 440 domů). V obci byla jen četnická stanice, obecná škola, pošta a římsko-katolická fara.

Obec byla chudá. Většina obyvatel byli dělníci v ostravských železárnách a dolech, část živila nevelká zemědělská hospodářství. V obci nebyly průmyslové podniky, živnostníků bylo pár a byli místního významu. Kromě faráře a učitele v obci nebyla usazena inteligence.

Po svých předchůdcích zdělili obecní představitelé Hrabovou v zaostalém stavu. Nebyla zavedena elektřina, chyběl vodovod, neexistoval solidní most přes Ostravici. Řeka nebyla regulována a sužovala obec častými záplavami. Škola nedostačovala. Samospráva byla postavena před úkol zabezpečit nezbytnou chudinskou a zdravotní péči.

Jak, či zda vůbec, bylo možné zlepšit situaci obce, vyplývá nejprůkazněji z jejího finančního hospodaření. Trvalým znakem hrabovských obecních rozpočtů byly každoroční rozpočtové schodky. Rozpočtové příjmy v některých letech nedosahovaly ani poloviny nutných rozpočtových výdajů. Např. v roce 1922, tedy v době hospodářské konjunktury, činil příjem obce 41 031 Kč, výdaje 72 404 Kč, což znamenalo schodek ve výši 31 373 Kč. V roce 1935 byl příjem 57 550 Kč, výdaje 92 070 Kč a schodek tudíž 34 520 Kč. Rozpočtové schodky byly pravidelně kryty přírážkami ke státním daním a obecním dávkám, které činily až 478% (v roce 1921). Právě tyto přírážky byly nejvyšší příjmovou položkou obecního rozpočtu, následovány příjmy z obecního jmění (nájem z pozemků, činže v obecních budovách a úroky z vkladů). Ostatní příjmové položky byly naprosto zanedbatelné a např. z obecních podniků neplynuly obci vůbec žádné příjmy.

Nejvíce obec vynakládala na školství, na provoz obecního úřadu a platy obecním zaměstnancům.

Že tak vysoké přírážky k daním a dávkám nepřispívaly k atraktivitě obce pro živnostenské podnikání a příliv nových obyvatel, je nasnadě.

Neustálé napětí mezi příjmy a výdaji obecního rozpočtu v praxi znamenaly, že obecní rada i obecní zastupitelstvo doslova obraceli v rukou každou korunu. Nedostatek financí byl např. důvodem, proč se Hrabová v roce 1936 připojila k petici některých moravských obcí a měst. Jejím obsahem byl ostudný požadavek, žádající zrušení 23% příspěvkové povinnosti na učitelské platy. Samozřejmě že nedostatek financí obec omezoval i pokud jde o jiná rozhodnutí.

Obecná škola

Že z obecního rozpočtu plynuly na školství nejvyšší částky, se v životě školy příliš výrazně neprojevovalo. Učilo se ve čtyřtřídní škole z roku 1904. Školu navštěvovalo mezi 203 žáky (ve školním roce 1942/43) a 307 žáky (ve školním roce 1918/19). Od školního roku 1919/20 bylo zřízeno šest tříd, ve 30. letech 8 tříd, takže se muselo učit i ve staré škole, kde byla umístěna také knihovna a byl učitele. Počet učitelů kolísal mezi šesti až devíti. Hrabovskou zvláštností bylo, že v některých letech náboženství vyučovali až tři katecheti, římskokatolický, pro československé vyznání a pro českobratrské vyznání.

Děti z místní části Závodí od nepaměti navštěvovali obecnou školu ve Vratimově. Důvod byl prozaický, Závodí bylo od vlastní obce odděleno olšinami a řekou Ostravicí, což docházku do hrabovské školy neobyčejně ztěžovalo. Tento stav byl právně upraven až v roce 1934, zároveň byl stanoven poplatek Vratimovu za návštěvu žáků ze Závodí. Pohyboval se podle počtu docházejících žáků (ve školním roce 1935/36 to bylo 63 dětí) kolem 3 600 Kč ročně.

Investice do oprav a úprav školy byly za celou dobu předmnichovské republiky vskutku minimální. V roce 1925 byly provedeny nejnnutnější opravy, v roce 1926 bylo zřízeno školní hřiště a cvičiště, v roce 1936 byla provedena úprava okolí školy.

V letech 1939 a 1940 se začalo velmi vážně uvažovat o rozšíření školy nádstavbou dalšího patra. Dokonce bylo rozhodnuto o vypracování stavebních plánů. Pro nedostatek finančních prostředků a nejisté poměry však bylo od tohoto záměru upuštěno. Ve stejných letech se neočekávaně objevila příležitost ke stavbě z úplně jiné strany. Vítkovické horní a hutní těžířstvo totiž v plánu stavby kolonie pro své zaměstnance počítalo též ze školní budovou asi pro 150 žáků. Došlo dokonce k dohodě, že nová školní budova bude postavena na obecním pozemku vedle stávající školy, tedy ve středu obce. Se stavby sešlo. Těžko říci, zda tomu byly na vině obecně nepříznivé poměry, nebo spíše slabá vyjednávací pozice obce vůči mohutnému průmyslovému kolosu.

Jestliže byly obě hrabovské školní budovy postaveny v období sklonku rakouské monarchie, v období předmnichovské republiky se nejen nepodařilo stav obecního školství v obci zlepšit, ale spíše naopak. O tom trpce vypovídá dopis místní školní rady obecním radním z října 1940: "Školnice opatruje každý den vodu pro školní účely ze studny u staré školy nebo od obecní kanceláře, kterou za pitnou vodu považovati nemůžeme. Tato naprosto nestačí pro celodenní potřebu a třídní učitelé byli nuceni posílati školní děti pro vodu během vyučování. Někteří rodiče zakázali svým dětem vodu nositi, zvláště v zimní době a za nepohody. Asi třetina dětí zůstává pro vzdálenost ve škole přes poledne. Většina má na oběd kus chleba a je přirozeno, že cítí potřebu napít se vody. V minulém roce onemocněly dvě školní děti tyfem. Kdyby se prokázalo, že toto onemocnění může býti následkem požití špatné vody, pohnali by jistě rodiče místní školní radu k odpovědnosti."

Mluvíme-li o školství v Hrabové, nelze zapomenout na místní učitele. Mnozí z nich se účastnili politického života v obci jako členové zastupitelstev, působili v Sokole a dalších spolcích, pořádali v obci divadelní představení, hudební a pěvecké produkce, přednášky, výstavy, podíleli se na organizování společenského života obce.

Mezi nejznamenitější hrabovské učitele patřil, vedle již zmiňovaného Františka Bartoníka, Štěpán Němec, který v obci působil plných 36 let, v letech 1896 - 1932. Byl členem obecního zastupitelstva a jedním ze zakladatelů a poté starostou Sokola, členem dalších spolků. Při svém pensionování v roce 1932 byl za zásluhy o obec jmenován čestným občanem Hrabové. Téměř stejně dlouho, v letech 1903 - 1933, v Hrabové působil učitel František Figar, popřevratový člen obecního zastupitelstva, jednatel Sokola, sborníř sokolského pěveckého sboru a člen dalších spolků. Učitel Zdeněk Oliva na hrabovské obecní škole působil v letech 1907 - 1936. Stál rovněž u zrodu Sokola, byl předsedou místní osvětové komise a obecním kronikářem.

Měšťanská škola v Hrabové nikdy nebyla zřízena a o jejím zřízení se ani neuvažovalo. Hrabovské děti v počtu asi 40 navštěvovaly měšťanské školy ve Vratimově, Paskově a Moravské Ostravě. V roce 1936 při zřizování újezdů měšťanských škol hrabovské zastupitelstvo důrazně požadovalo, aby obec byla připojena k obvodu měšťanské školy v Moravské Ostravě. Stanovisko bylo zdůvodněno snadnou dostupností Moravské Ostravy, na rozdíl od Paskova, vzdáleného 7 km, a Vratimova, kde byla cesta ztížena nesnadným přechodem řeky, zvláště za velké vody a v zimě. Pro nesouhlas Moravské Ostravy se obec byla nucena připojit k újezdní měšťanské škole ve Vratimově.

V roce 1938 žádala Slezská matice osvěty lidové o povolení zřídit v obci mateřskou školu. Žádosti nebylo vyhověno se zdůvodněním, že pro rozlehlost obce by mateřských škol bylo třeba zřídit několik. Skutečné důvody byly zřejmě opět finanční. Jaký by byl zájem rodičů o umístění svých dětí do mateřské školy však není známo.

Elektrizace

Největší a patrně nejpřínosnější stavební akcí v obci za celé období předmnichovské republiky bylo zavedení elektřiny. Trvalo však neskutečně dlouho, než se k elektrizaci obce přistoupilo. Už v roce 1920 byla schválena půjčka pro tento účel, v roce 1922 však byla celá akce odložena pro finanční náročnost. Také v následujícím roce a též v roce 1925 bylo zavedení elektřiny do obce z finančních důvodů odloženo.

Teprve v roce 1929 byl zvolen přípravný výbor pro elektrizaci obce a v únoru 1930 se přistoupilo k projektu na základě nabídky Moravskoslezské elektrárny, a.s. Náklady ve výši téměř půl milionu Kč byly hrazeny půjčkou obce ve výši 420 000 Kč a ze státních subvencí. Část této půjčky splatili hrabovští občané, neboť za zavedení elektřiny do dvou místností obec vybírala 150 Kč, rolníci a živnostníci za připojení motorů 450 Kč.

Stavební práce započaly v srpnu 1930 a jednotlivé budovy byly zapojovány postupně od konce října 1930 do ledna 1931. Kolaudace celé elektrifikační soustavy proběhla v prosinci 1931. A tak v době, kdy byly už dávno elektrizovány i menší a chudší obce (soustavné budování místních rozvodů veřejné sítě elektřiny se na Ostravsku datuje od roku 1899), se konečně dočkala i Hrabová.

Vodovod a kanalizace v obci nebyly v meziválečném období vybudovány. Vodu každý čerpal ze své studny. Jednání s městem Moravskou Ostravou v roce 1937 o rozšíření ostravského vodovodu nebylo dotaženo do konce. Jen kolonie Šídlovec, postavená ovšem až za II. světové války, byla napojena na vodovod Moravské Ostravy.

Regulace řek, mosty a lávky

Blízkost řeky Ostravice, potoků Olešné a Ščučí a několika rybníků nepřinášela jen radost z rybaření a koupání, zisky obci z prodeje rybářského práva a živnostníkům z provozování koupaliště, ale i problémy s častými záplavami.

Povodně se často opakovaly: 3. srpna 1925, 13. března 1926, 9. května 1926, 6. června 1926, 31. července 1926, 29.-30. října 1926, 13.-14. září 1937, 21.-26. srpna 1938, 19. května 1940, 30. května 1940. Nebyly sice tak ničující jako v letech 1880, 1892, 1894, 1904 a 1912, byly však při nich pravidelně poškozovány zemědělské pozemky v místních částech Rybníky a Zlín o výměře asi 200 ha, ničeny zemědělské plodiny (při povodni v září 1937 činily škody na zemědělských plodinách 300 000 Kč), strhávány lávky pro pěší (v roce 1926 dokonce šestkrát) a zaplavovány sklepy domů.

Od roku 1896 bylo odplaveno 30 ha úrodných pozemků, šířka opuštěného a zpustlého řečiště místy dosáhla šířky 600 - 1000 m. Časté obnovování stržených lávek obecní pokladnu značně vyčerpávalo.

Jaké potíže obyvatelům obce přechod Ostravice působil, uvádí memorandum z roku 1926, zaslané ministerstvu veřejných prací v Praze: "Zde přechází řeku přes 100 lidí, hlavně dělnictva z továrny ve Vratimově a dojíždějících do šachet a hutí v Ostravě. Je hrozný pohled na brodicí se lid po pás i výše - třebas i v zimě - aby nemusel obcházet na nejbližší most do Paskova nebo Vítkovic dvě hodiny cesty. Děti ze Závodí musí chodit do

školy ve Vratimově. Rolníci nemohou dojíždět na své pozemky na Závodí. Dochází k neštěstí. Právě letos při přejíždění pro zelené krmivo se rolníku Josefu Ličkovi (čp. 19) utopil pár koní."

Z uvedených důvodů byla regulace Ostravice předmětem častých žádostí představitelů obce, ať již státní správě nebo vyšším samosprávným orgánům.

S regulací Ostravice se začalo v roce 1923, ale k rozhodnější akci se zainteresované ohrány odhodlaly až v roce 1926 po několika v krátkých intervalech se opakujících povodních. Při komisionálním jednání přímo na místě samém tehdy zástupci Hrabové požadovali bezodkladné započetí prací, pokud možno v co největším rozsahu.

Regulační práce však byly vzhledem k nižší výši státního finančního příspěvku provedeny v omezeném rozsahu a nedostatečně, neboť povodním nebránily. Stavbě se v Hrabové lidově říkalo "Argentina", neboť na ní pracovali nezaměstnaní (dříve lidé z Hrabové, hledající práci, odjížděli do Argentiny).

S regulací Ostravice se znovu začalo v roce 1934. V roce 1935 zde bylo zaměstnáno 24 dělníci. Další pokračování regulačních prací přerušila II. světová válka.

Zároveň s regulací toku se obec snažila řešit i problém přechodu přes řeku Ostravici. Most v obci nebyl, jen dřevěné lávky, a ty byly při každé velké vodě poškozeny nebo úplně strženy. Trvalým řešením mohla být jen stavba mostu.

Na poradě Okresní správy politické v Moravské Ostravě 26. února 1928 byla sice uznána nezbytnost stavby železobetonového mostu v Hrabové, projekt byl však odložen. Až v souvislosti se zamýšlenou stavbou okresní silnice Moravská Ostrava-Místek, procházející obcí, se v roce 1936 začalo opět vážně uvažovat o stavbě solidního silničního mostu. Definitivně bylo o jeho stavbě rozhodnuto v roce 1939. Stavba byla realizována v roce 1942 (slavnostní otevření mostu se konalo 10. října 1942).

Okresní hejtman v Moravské Ostravě a vládní rada František Studnář byl za prosazení stavby mostu a další zásluhy o Hrabovou jmenován 8. října 1939 čestným občanem obce.

Bohaté vodní poměry v Hrabové měly i své příjemné stránky. V obci působil Rybářský spolek a bylo zde zřízeno koupaliště, kde jezdili výletníci i z Moravské Ostravy. Koncesi koupaliště s právem letního výčepu nápojů poprvé získal v roce 1924 Arnošt Řeha.

Stavební ruch

Pomineme-li elektrizaci obce, regulaci Ostravice a s tím spojené práce, nebyl stavební ruch v obci příliš silný. Obec se spokojila s vlastnictvím několika budov, další nebyly stavěny. Samotné obecní zastupitelstvo se scházelo v budově staré školy. Poté, co byla v roce 1924 otevřena nová hasičská zbrojnice, úřadovalo obecní zastupitelstvo tam. Dlužno ovšem říci, že hasiči svou stavbu financovali ze spolkových prostředků a veřejné sbírky. Byla to již třetí hasičská zbrojnice. Staré skladiště bylo zbouráno.

Jedna z mála veřejných institucí, poštovní úřad, byl umístěn v učitelském bytě v budově nové školy, v roce 1924 pro něj byly upraveny místnosti v obecním domě čp. 93, kde se nacházela i obecní kancelář.

V roce 1929 byla na poště zřízena telefonní ústředna. Prvními telefonními účastníky byl výrobce cementového zboží Bohumil Olšanský a obchodník dřevem a autodopravce Ludvík Dužík. Veřejná telefonní hovorna byla v témže roce zřízena v síni obecní kanceláře.

Četnická stanice byla umístěna v domě čp. 163, náležejícím rolníku Františku Ličkovi. Pro finanční nesnáze obec v roce 1940 nepřistoupila na nabídku okresního četnického velitelství, že za příspěví obce postaví četnickou stanici.

Tuto vcelku zanedbatelnou stavební aktivitu poměrně solidně vyvažovala privátní výstavba. V letech 1922 - 1942 bylo v obci postaveno celkem 160 rodinných domů (přístavby a přestavby nepočítaje). Nejvíce novostaveb rodinných domků bylo realizováno v roce 1926. Obec totiž zakoupila pozemky z parcelace velkostatku a vzápětí je rozprodala 29 stavebníkům.

V roce 1931 byla na Závodí postavena dělnická ubytovna továrny na celulozu ve Vratimově.

V letech 1939 - 1943 v místní části Šídlovec na místě bývalého rybníka vyrostlo 11 budov (44 čísel popisných) se 250 byly. Tato dělnická kolonie byla majetkem Vítkovických železáren.

Zemědělství

Celkový urbanistický vzhled obce byl do jisté míry dán hlavním zaměstnáním jejích obyvatel. Hrabová byla typickou kovozezemědělskou vsí, kde se většina obyvatel živila jako dělníci v ostravských průmyslových podnicích a ve vratimovské celulozce, vedle toho si však udržovali menší zemědělské hospodářství.

V roce 1921, tedy před parcelací velkostatku, bylo v Hrabové jen šest rolníků vlastnícih výměru půdy větší než 20 ha a 18 občanů vlastnilo půdu o výměře od 10 do 20 ha.

V roce 1924 byla provedena parcelace 235 ha velkostatku v Hrabové. Zbytkový statek o výměře 118 ha odkoupil rolník Antonín Lyčka z Vratimova, dalších 110 ha uchazeči z Hrabové, zbytek kupci z Mitrovic a z Nové Bělé. Největší výměru získala obec (10 ha), Pastevní družstvo (7 ha) a rolník František Janša (5 ha). Ostatní přídělky byly malé. Obec získaný pozemek rozdělila na stavební parcely a okamžitě prodala uchazečům.

Po provedené parcelaci se skladba pozemkové držby změnila. Tři držitelé měli nad 30 ha zemědělské půdy (nejvíce Otakar Lyčka čp. 1 - 121,9 ha), 9 rolníků vlastnilo zemědělskou půdu o výměře od 20 do 30 ha, 17 rolníků od 10 do 20 ha, 14 rolníků od 3 do 10 ha, 59 občanů od 1 do 3 ha a 273 občanů vlastnilo zemědělskou půdu o rozloze menší než 1 ha.

Převažovaly tedy miniaturní zemědělské závody, které své majitele nemohly uživit. Jejich množství též odpovídalo počtu a skladbě chovaných hospodářských zvířat. Podle sčítání k 31. 12. 1925 se v obci chovalo 86 koní, 365 kusů skotu, 170 koz, 298 vepřů, 382 králíků, 86 kohoutů, 2 008 slepic, 26 krocanů, 203 husy, 22 kachen, 37 včelstev, 252 psů a 159 koček.

Živnosti, řemesla, obchod

V obci byly provozovány jen běžné drobné živnosti sloužící potřebám místních obyvatel. Jedinou výjimkou byla výroba cementového zboží Bohumila Olšanského, založená v roce 1930. Z malé firmy vznikl průmyslový podnik, který v roce 1930 zaměstnával 30 dělníků.

V roce 1921 v Hrabové podnikalo celkem 79 živnostníků: 9 obchodů smíšeným zbožím, 4 hokynářství, 7 trafikantů, 5 obchodů zeleninou, ovocem a cukrovinkami, 2 pekaři, 2 řezníci, 8 krejčích, 5 obuvníků, 2 kováři, 4 stolaři, 2 natěrači, malíř, zedník, holič, mlynář, tesař, kloboučník, obchodník dobyt看em a další.

V obci bylo šest hostinských, a to na dolním konci obce čp. 27 (v letech 1873 - 1922 koncesi držela rodina Süsserova, po nich v letech 1922 - 1935 Karel Mišta a v letech 1935 - 1951 Fridolín Vašíček), "U lípy" čp. 185 rodiny Černých (koncese trvala od roku 1891 do roku 1950), hostinec "U zastávky" rodiny Chlupatých (1873 - 1948), na horním konci obce hostinec Turandtových čp. 69 (koncesi měli v letech 1883 - 1931, pak ji v letech 1931 - 1951 držel Augustin Vlček), na Žizkově čp. 219 (koncesi měl v letech 1914 - 1945 Felix Dvorský) a konečně tovární restaurace na Závodí (v letech 1924 - 1942 nájemce Arnošt Rzeha).

Podle sčítání živností z roku 1938 bylo v obci provozováno celkem 50 živností. Z toho bylo 7 hostinských, 5 obchodníků smíšeným zbožím, 2 pekaři, 2 řezníci, 4 trafikanti, 4 truhláři, 3 holiči, 3 krejčí, švadlena, 3 obuvníci,

obchod obuví Baťa a.s., 3 malíři pokojů a natěrači, 3 výrobci cementového zboží, autodopravce, kovář, kapelník, obchod střížním zbožím, 2 porodní asistentky, jednatelství, Patevní družstvo zaps. spol. s r.o., Spořitelni a záloženský spolek zaps. spol. s r.o. a další.

Kromě toho v roce 1938 20 obyvatel Hrabové uvádělo jako hlavní zdroj obživy zemědělství. U části z nich to zřejmě bylo spojeno s provozováním povoznictví a prodejem vlastních zemědělských produktů.

Z obou výčtů je patrné, že v obci byly provozovány jen živnosti k potřebě místních obyvatel. Ani počet hospod nenasvědčuje tomu, že by se zde zastavovali přespolní návštěvníci.

Doprava

Rozvoj Hrabové též bezesporu záležel na jejím dopravním spojení s okolním světem. Dělníci, zaměstnaní v ostravských průmyslových podnicích, jezdili do práce buď na jízdních kolech, nebo používali železničního spojení. Nejbližší železniční zastávka ve Vratimově byla vzdálena 2,5 km, do železniční stanice Paskov to bylo 8 km. Přístup na zastávku do Vratimova nebyl, jak již bylo řečeno, snadný.

První koncesi k dopravě osob autobusem získala v říjnu 1907 Rosalie Němcová, poštovní expedientka v Hrabové. Koncese byla povolena na trasu mezi Vítkovicemi a Hrabovou.

Další koncesi získal v prosinci 1927 František Žůrovec z Místku. Obcí dvakrát denně projížděl autobus Fiat na trase Moravská Ostrava-Vítkovice-Hrabová-Paskov-Místek-Frýdek. Jízdné bylo na tehdejší dobu dosti vysoké, do Moravské Ostravy stálo 4,50 Kč, do Frýdku 7,50 Kč.

V dalších letech hromadnou dopravu osob přes obec provozovali ještě další dopravci. V roce 1933 tyto koncese v důsledku hospodářské krize a nezájmu cestujících zanikly. Za několik let byla sice autobusová doprava přes Hrabovou obnovena, nenabyla však většího významu.

Dlouhou historii má úsilí o zřízení elektrické dráhy, která by procházela obcí. Již v roce 1911 získala Společnost Moravských místních drah v Moravské Ostravě koncesi pro stavbu elektrické dráhy Vítkovice-Hrabová, ale nestavěla ji. V roce 1919 obec v té věci intervenovala u ministerstva železnic v Praze. V roce 1921 začala o stavbu dráhy z Vítkovic přes Hrabůvku, Hrabovou a Novou Bělou do Krmelína usilovat správní komise města Vítkovic v čele s předsedou Josefem Chalupníkem. Se stavbou se začalo až v roce 1929, přičemž se mezitím několikrát změnila projektovaná trasa dráhy a akcionář. Výsledná koncese zněla na dráhu Mariánské Hory-Brušperk a koncesionářem bylo Vítkovické horní a hutní těžičtvo.

Parní provoz na trati byl slavnostně zahájen 5. října 1930. Trať začínala u pošty v Zábřehu nad Odrou a končila v Hrabové. Vozba byla zajišťována parními motorovými vozy typu Komarek, kde se topilo koksem. Na trati bylo sedm zastávek.

V březnu 1934 byla trať elektrifikována. Motorové vozy dodala Českomoravská-Kolben-Daněk. Zároveň bylo povoleno zvýšení jízdní rychlosti ze 30 na 40 km/hod. Legendární parní "Komárek" tedy jezdil z Vítkovic po dnešní Ruské ulici, Zábřehem a Hrabůvkou do Hrabové od 5. října 1930 do 28. března 1934.

Teprve v roce 1948 byla trať prodloužena o necelé 3 km a končila ve stanici Hrabová-Ščučí. Tím celá stavba skončila. Trať do Brušperka nebyla nikdy realizována.

Zdravotnictví

Hrabová tvořila jeden zdravotní obvod společně s Paskovem, Hrabůvkou, Žabní a Oprechticemi. Po smrti obvodního lékaře MUDr. B. Grafa z Paskova na jeho místo od roku 1922 nastoupil MUDr. Josef Adánek. Bydlel a ordinoval ve vile čp. 59 L. Staňka, kterou v roce 1927 koupil. Později se odstěhoval do Paskova a v obci nebylo

stálého lékaře. V roce 1941 začal v Hrabové provozovat praxi MUDr. Bedřich Slíva. Ordinoval v novostavbě Z. Chlupatého naproti obecní kanceláři.

Od roku 1931 do roku 1940 se v obci nacházela zubotechnická dílna Oskara Bechera. Do roku 1932 se nacházela v čp. 335, poté byla přeložena do domu čp. 136.

V roce 1934 obecní zastupitelstvo povolilo v obci zřízení lékárny Františka Tenscheho.

Kostel, náboženský život

Až do roku 1921, kdy byla v obci založena církev československá, měla v náboženských otázkách bezvýhradní postavení církev římskokatolická. Jejím střediskem byla jedinečná kulturní památka, hrabovský kostelík. Světovou válku přežil bez úhony, jen zvon zrekvírovaný v roce 1916 musel být v roce 1925 nahrazen zvonom novým, zakoupeným z veřejných sbírek. Byla na něm vyryta jména hrabovských padlých v I. světové válce.

Kolem této věci vznikla nepříjemnost, když si v roce 1926 několik vdov stěžovalo státním úřadům, přičemž žádaly, aby jména jejich padlých manželů byla ze zvonu odstraněna. Stížnost měla protináboženské pozadí a byla zamítnuta.

Větší opravy se kostel dočkal v letech 1929 - 1930. Opravy byly dokončeny 23. listopadu 1930. Jejich zahájení však trvalo delší dobu, neboť již komisionální jednání v roce 1924 konstatovalo stavební závady.

V roce 1921 byla založena vratimovská farnost církve československé, do které patřila i Hrabová. Do té doby bylo v obci jen několik rodin židovského a evangelického vyznání. Prvním duchovním správcem církve československé v nové farnosti byl J. Velčovský.

První mše církve československé byla v Hrabové sloužena 6. března 1921. Sloužil ji biskup F. Stibor z Radvanic v budově nové školy. Po mši se uskutečnil první křest této církve.

V roce 1921 se v obci hlásilo k římsko-katolické církvi 1 489 obyvatel, k československé 518, evangelické 15, izraelské 2 a 257 obyvatel udávalo, že je bez vyznání. V roce 1930 se k římsko-katolické církvi hlásilo 1 843 obyvatel, k československé 486, evangelické 34, izraelské 6 a 367 obyvatel udalo, že je bez vyznání.

V roce 1920 učinilo Sdružení sociálně demokratických bezvěrců první kroky ke stavbě Husova památníku, když obecnímu zastupitelstvu podalo žádost o pojmenování staré lípy před hostincem "U lípy" názvem "Husova lípa". Zároveň Sdružení žádalo povolení stavby mohyly z velkých kvádrů s reliéfem kalicha nebo Husovy hlavy. Obecní zastupitelstvo plně vyhovělo první části žádosti, lípu pojmenovalo, jak bylo navrženo. Ke stavbě pomníku rezervovalo pozemek, finanční podpora ale byla zamítnuta.

V lednu 1925 obecní zastupitelstvo rozhodlo o bezúplatném převodu obecního pozemku o výměře 8 m2 místní osvětové komisi za účelem postavení Husova pomníku.

Stavba pomníku M. Jana Husa nakonec 8. června 1925 skutečně začala. Záhy byla dokončena, takže se dne 5. července 1925 mohlo konat slavnostní odhalení. Vápencové kvádry pomníku jsou ze Štramberka, pomník je dílem sochaře Čenka Palíka a vznikl v sochařské a kamenické firmě Rudolfa Vávry v Moravské Ostravě.

Bez problémů proběhl prodej pozemků pro rozšíření hřbitova. K rozšíření došlo v roce 1936 o 2 055 m2 pozemku Antonína Adámka, který přiléhá k západní straně stávajícího hřbitova.

Kultura

Jedinou vskutku kulturní institucí v obci byla kromě školy knihovna. V roce 1923 měla 566 svazků knih, vypůjčovatelů bylo 107, půjčeno bylo celkem 2 499 knih, průměrně 62 týdně.

V obci se nacházel ještě jeden kulturní stánek. Překvapivě to byla hospoda "U lípy". Ale překvapení nebude tak velké, řekneme-li, že zde je poměrně velký sál s jevištěm. Zde se odbývala ochotnická divadelní představení TJ Sokol a jiných spolků.

Ve sféře kulturní se nejvíce angažovaly spolky TJ Sokol Hrabová, Dělnická tělocvičná jednota, Místní osvětová komise v Hrabové, Sdružení sociálně demokratických bezvěrců a Sbor dobrovolných hasičů.

Jiné spolky, které v obci působily, se spíše soustřeďovaly na sociální péči (místní odbor Okresní péče o mládež, Haléřový spolek školský, místní odbor Masarykovy ligy proti TBC), sportovní aktivity (Klub českých velocipedistů v Hrabové, Čsl. atletický fotbalový klub v Hrabové) nebo na podporu podnikání (Včelařský spolek, Rybářský spolek, Hospodářská besídka, Záloženský spolek, Pastevní družstvo, Spolek pěstitelů králíků a drobného zvířectva).

V období předmnichovské republiky v Hrabové vzniklo několik nových spolků. Vodní družstvo bylo sice založeno už v roce 1908, podnikat však začalo až v roce 1923. Zabývalo se melioracemi půdy na místě bývalých rybníků.

V roce 1923 byla založena Ochrana matek a dětí v Hrabové. Provozovala poradnu poskytující preventivní péči o zdraví matek a dětí.

V roce 1929 byl založen Včelařský spolek v Hrabové. V roce 1930 čítal 12 členů se 46 včelstvy.

V roce 1930 byl založen Čsl. atleticko-fotbalový klub v Hrabové. Podnět k jeho založení dali hrabovští členové sousedního klubu SK Meteor ve Vratimově. Klub byl ovšem zpočátku bez vlastního hřiště a hostoval ve Vratimově. Vlastní hřiště bylo svépomocí upraveno v roce 1933 na pozemku rolníka Emila Nováčka na levém břehu Ostravice naproti hotelu "Ostravica". V roce pětiletého trvání klub postoupil do I.B třídy.

Místní osvětová komise nebyla v pravém slova smyslu spolkem. Vznikla ze zákona v roce 1919. Jejimi členy byli zástupci místních spolků.

Kino se v obci v meziválečném období nepodařilo zřídit. V roce 1938 zažádal o udělení kinematografické licence Vladimír Franek z Mariánských Hor. Obec se však rozhodla požádat o kinolicenci sama. Promítat se mělo v sále hostince "U lípy". Hostinec však byl ve špatném stavebním stavu a k zahájení kinoprodukcí nedošlo. V roce 1940 zpracoval stavitel z Moravské Ostravy ing. J. Navrátil rozpočet a projekt adaptace hostince "U lípy" na kino. Projekt nebyl uskutečněn.

V roce 1926 si první tři občané Hrabové pořídili radiopřijímač.

Kronikář a učitel na obecné škole v Hrabové Zdeněk Oliva v roce 1925 v dotazníku o stavu kultury v obci činí toto hodnocení: "Kulturní práci brzdí osobní nevraživost strany agrární, nevčasnost na každém podniku strany lidové, špehounství a udavačství strany živnostníků proti jakémukoliv vydání na kulturní účely." Jestli tomu tak skutečně bylo, lze dnes jen těžko zjistit. Kronikáři lze dát za pravdu, že společenský život v obci byl dosti zpolitizován.

Hrabová v době II. světové války

V době ohrožení republiky nacistickým Německem byla obecní správa, podobně jako i v jiných městech a obcích, přetížena organizováním civilní obrany, protipožárních opatření, zatemňováním, pořádáním přednášek o chemických zbraních, používání plynových masek apod.

Organizace civilní protiletectké obrany v obci byla poprvé naostro vyzkoušena 20. května 1938, kdy se čs. vláda, po obdržení zpráv o pohybech německých vojsk k hranicím, rozhodla povolát do zbraně jeden ročník

záložníků a příslušníky technických a speciálních oddílů. Z Hrabové bylo povoláno přes 20 mužů a též dva mladší četníci. Následující den obcí projížděly vojenské transporty z vnitrozemí směrem ke státní hranici.

Nálada obyvatel obce se projevila spontánním rozhodnutím hrabovských rolníků, kteří se rozhodli dobrovolně zdarma vozit štěrk na stavbu nové silnice. V červnu 1938 rolníci dovezli 300 m³ štěrku a vydělané peníze ve výši 6 000 Kč odevzdali na konto fondu obrany státu.

Dne 23. září 1938 čs. vláda vyhlásila všeobecnou mobilizaci. Ihned po jejím vyhlášení o 22. hod se starosta obce K. Balušek odebral do obecní kanceláře organizovat úkoly nařízené pro mobilizaci. Ve 230 hod přivezl cestmistr Gottwald z Moravské Ostravy mobilizační vyhlášky, které byly v obci ihned vylepovány. Záložníci odjížděli ukázněně ke svým doplňovacím velitelstvím. Opačným směrem byly cesty přeplněny. Obcí projížděla řada aut vezoucích uprchlíky před možným bombardováním Ostravy. Směřovali do bezkydských horských vesnic. Benzínové stanice na hranici obce byly hlídány členy Sokola. Téměř u všech domů lidé kopali kryty pro případ leteckého útoku.

Po podpisu mnichovské dohody 30. září 1938 veškerá aktivita občanů opadla, ne však mezilidská solidarita. Za příspěvní obecní samosprávy bylo v obci ubytováno několik rodin uprchlíků z obsazeného Těšínska, Hlučínska a Opavska. Pro zmírnění jejich bídých poměrů mezi sebou uspořádali obyvatelé obce sbírku.

Z obecního zastupitelstva byli vyloučeni tři členové za KSČ.

Dne 14. března 1939 mezi 17. a 18. hodinou začalo na Ostravsku obsazování českých zemí vojenskými silami nacistického Německa.

Hrabovou pochodovalo pěší vojsko s děly 15. března ráno směrem na Místek. Kronikář jejich průchod obcí popisuje takto: "Do jejich kroku skučel dravý severák se sněhovými přeháňkami. Jako by i ta příroda projevovala svou nelibost nad loupeživými spády nacistických vetřelců. Vojáci, kteří procházeli naší vesnicí, to byl proud pochodujících strojů. Nedívali se napravo ani nalevo. Jejich tváře nevyjadřovaly radost ani nadšení."

Další průjezdy německých motorizovaných jednotek Hrabová zažila následující den. Na hrabovské poště a četnické stanici 17. března poprvé zavlál prapor s hákovým křížem. Z obecního úřadu a obecné školy byly odstraněny obrazy prezidenta E. Beneše a čs. státní znaky.

V dubnu 1939 se konal nábor členů nové protektorátní organizace, Národního souručenství. Přihlásilo se 945 mužů, tedy více, než kolik jich bylo zapsáno do voličských seznamů. Do konce roku 1941 za předsednictví Františka Vavrušky a posléze Petra Nováčka byly uspořádány kulturní a sportovní akce, které posilovaly národní vědomí. Všechny tyto podniky byly velmi hojně navštíveny. Peníze zde získané byly použity pro podporu sociálně slabých rodin a těch rodin, kde byl někdo vězněn. Mezi členy Národního souručenství byla dokonce v roce 1941 tajně uspořádána sbírka pro vězněné. Na sbírku přispěl i Sbor dobrovolných hasičů a Klub českých cyklistů. Podpory byly rozdělovány i z peněz Dělnické tělocvičné jednoty, která na rozdíl od Sokola a Orla nebyla v době války rozpuštěna.

Podle vládního nařízení ze dne 29. května 1941, jímž byla Moravská Ostrava prohlášena statutárním městem, byla obec Hrabová od 1. července 1941 sloučena s Moravskou Ostravou. Tím jako samostatná obec zanikla. Obecní zastupitelstvo bylo rozpuštěno. Veškeré peníze v hotovosti a jiný majetek byl předán městu Moravské Ostravě.

V říjnu 1941 gestapo provedlo hromadné zatýkání sokolských funkcionářů. Z Hrabové byly zatčeny Sylvie Walterová, vykonávající funkci starosty TJ Sokol a učitelka a sokolská vzdělavatelka Zdeňka Olivová. Po šestidenním věznění v krajské věznici v Ostravě byly propuštěny.

Ani Hrabová nebyla ušetřena represálií po atentátu na zastupujícího říšského protektora R. Heydricha. V neděli 31. května 1942 v 19 hod byla obec obklíčena policií a četnictvem. Dům od domu byly prováděny prohlídky a hledány podezřelé osoby.

I do Hrabové došly povolávací rozkazy k nasazení na nucené práce do Německa. Postiženy byly hlavně ročníky 1921 - 1924. Jeden z nuceně nasazených se již nevrátil. Oldřich Cholota byl zabit při bombardování Halle v březnu 1945. Bylo mu 23 let.

Nebyly to jediné oběti. Podle údajů kronikáře se několik hrabovských mužů různým způsobem zapojilo do hnutí odporu proti okupantům. Z nich 21 zahynulo v koncentračních táborech a na popravištích a dalších 15 se války nedožilo. Z dostupných údajů možno uvést následující:

- Antonín Adámek ml. (čp. 43) - člen podzemní odbojové organizace Obrana národa, 4. července 1940 zatčen gestapem, v září 1941 odsouzen stanným soudem v Brně. Zahynul v koncentračním táboře Mauthausen 29. listopadu 1941.
- Rudolf Braš - zatčen 5. prosince 1942, zahynul v koncentračním táboře Osvětim v roce 1943.
- Vladislav Čermák - člen odbojové skupiny Záře. Padl v posledních dnech války ve Fryčovicích.
- Karel Gajdošek (čp. 306) - zatčen 5. prosince 1942, zahynul v roce 1943 v koncentračním táboře Osvětim.
- Jindřich Fluxa (čp. 16) - zatčen 5. prosince 1942, zahynul v roce 1943 v Osvětimi.
- Josef Hranický (čp. 31) - člen odbojové organizace Obrana národa, zahynul v koncentračním táboře Mauthausen v roce 1942.
- Viktor Klíž (čp. 178) - zatčen 5. prosince 1942, zahynul v koncentračním táboře Osvětim.
- Augustin Kyjonka (čp. 134) - popraven 29. června 1943 ve Vratislavi za ilegální činnost.
- Oskar Linhart (čp. 61) - zahynul v koncentračním táboře v roce 1942.
- Adolf Lýko (čp. 211) - člen odbojové organizace Obrana národa, zahynul v koncentračním táboře Mauthausen v roce 1942.
- Arnošt Mutina (čp. 241) - člen odbojové organizace Obrana národa, zatčen gestapem 25. října 1940, odsouzen stanným soudem v Brně v září 1941. Zahynul 1. prosince 1941 v koncentračním táboře Mauthausen.
- Jan Olšanský (čp. 90) - zahynul 8. února 1942 v koncentračním táboře Flössenburg.
- František Pánek (čp. 220) - zatčen 5. prosince 1942, zahynul v roce 1943 v koncentračním táboře Osvětim.
- Ferdinand Peřina (čp. 363) - zatčen 5. prosince 1942, zahynul v roce 1943 v koncentračním táboře Osvětim.
- Albín Santarius (čp. 69) - zatčen 5. prosince 1942, zahynul v roce 1943 v koncentračním táboře Osvětim.
- Alois Stibor (čp. 357) - člen odbojové organizace Obrana národa. Zahynul v dubnu 1942 v koncentračním táboře Mauthausen.
- Jar. Vavruška (čp. 364) - člen odbojové skupiny Záře. Padl při osvobozovacích bojích o Hrabovou nedaleko mostu přes Ostravici.
- Josef Závada (čp. 79) - člen odbojové organizace Obrana národa. V září 1941 odsouzen stanným soudem v Brně, zahynul 19. července 1942 v koncentračním táboře Mauthausen.
- Karel Závada (č. 232) - člen odbojové organizace Obrana národa. Zatčen gestapem 18. prosince 1941, zahynul 20. května 1942 v koncentračním táboře Mauthausen.
- Augustin Zdražila - popraven 25. května 1944 ve Vratislavi za ilegální činnost.

Tito občané Hrabové nebyli jedinými válečnými oběťmi. V roce 1942 v bojích o Tobruk v severní Africe padl četař ing. František Vašíček. V koncentračním táboře Osvětim v říjnu 1942 zahynula Kamila Vlčková, židovského

původu. Jeden občan Hrabové zahynul 29. srpna 1944 při bombardování Ostravy. Šest obyvatel obce zahynulo v průběhu osvobozovacích bojů.

Z výčtu těchto tragédií se poněkud vymyká vražda spáchaná v noci 30. března 1944 v Hrabové nebo v jejím bezprostředním okolí. Tehdy, během transportu z věznice v Uherském Hradišti zpět do zajateckého tábora v Saganu v Polsku, byli zastřeleni dva vojenští zajatci. Šlo o kanadského poručíka letectva Gordona A. Kidera a anglického majora letectva Toma Kirby Greena. Vraždu provedli příslušníci gestapa, kteří transport zajatců prováděli.

Blížící se konec války nebyl patrný jen ze zpráv zahraničního rozhlasu, ale i stále častějšími leteckými poplasy. Při náletu na Ostravu 29. srpna 1944 dopadlo 9 leteckých pum i na pozemky rolníků Františka Kudělky a Augustina Míčka. V několika případech došlo k poškození stavení granáty protileteckých děl.

Na dolním konci obce a na Žižkově se Němci připravovali budováním různých překážek k pozemním bojům. Když se fronta 30. dubna 1945 přiblížila bezprostředně k Hrabové, nechali Němci překážky nepoužity a dali se na ústup směrem k Paskovu. V obci zůstaly jen jednotky kryjící ústup. V 930 1. května 1945 došlo k prvním střetům mezi rudoarmejci a německými vojáky. Bojovalo se na Žižkově, na Šídlovci a na dolním konci obce. Nejdéle německý odpor trval na Závodí, kde se bojovalo dlouho do noci.

Ze Závodí také pocházela většina civilních obětí osvobozovacích bojů. Rudoarmejců padlo 18 a byli pietně pohřbeni na hrabovském hřbitově. Jejich těla byla 4. listopadu 1945 exhumována, zpopelněna a urny s jejich popelem uloženy v Památníku osvobození a mauzoleu v Komenského sadech v Moravské Ostravě. Německých vojáků padlo přes 30 (mimo Závodí, tam není počet padlých znám ani přibližně). Ženy místních Němců je musely posbírat a nedůstojně provizorně pohřbít.

Hrabová v letech 1945 – 1954

Ihned po osvobození byl v obci založen národní výbor v čele s Ludvíkem Sobkem. Vzhledem k tomu, že Hrabová nadále zůstávala součástí Moravské Ostravy, přeměnila jej rada místního národního výboru v Moravské Ostravě svým usnesením ze 6. července 1945 na pomocný národní výbor (tak tomu bylo i v jiných částech Moravské Ostravy). Pomocný národní výbor v Hrabové se ve své práci soustřeďoval na odstraňování válečných škod, prováděl výdej potravinových lístků, prošetřoval národní spolehlivost občanů atd.

K 31. prosinci 1946 byl Pomocný národní výbor v Hrabové zrušen a nahrazen obvodní radou, která v obci působila až do prvních voleb do národních výborů, konaných 16. května 1954.

Obvodním radám byla vymezena jen malá působnost, všechny důležité záležitosti řešil ve své pravomoci Ústřední národní výbor v Ostravě, resp. Jednotný národní výbor v Ostravě.

Předsedou Obvodní rady v Hrabové byl do března 1950 Ludvík Sobek. Od té doby až do ukončení činnosti byl jejím předsedou Josef Vítoslavský.

I přes omezené možnosti se obvodní radě podařilo v roce 1948 prosadit prodloužení tramvajové tratě podél osy obce, čímž se zlepšilo spojení s centrem Ostravy.

Tvář Hrabové nejvíce změnila stavba dělnické kolonie Šídlovec. V letech 1939 - 1942 bylo postaveno 11 budov s 250 byty. Z tohoto počtu 168 bytů bylo osídleno Němci, nebo Čechy, hlásícími se k německé národnosti. Po jejich útěku a odsunu byla kolonie osídlena novými obyvateli, převážně dělníky Vítkovických železáren.

V letech 1947 - 1949 byla realizována druhá etapa výstavby sídliště Šídlovec. Bylo postaveno 318 bytů v 53 dvoupodlažních domech (17 bloků). Stavby prováděli ještě soukromí stavitelé z Ostravy: Procházka, Špaček, Chýlek, Porvis, Jílek a Slezská stavební společnost.

V letech 1950 - 1951 byly postaveny ještě čtyři další tříposchod'ové bloky pro přechodné pracovníky, pracující na stavbách Nové huti v Ostravě-Kunčicích. Též bylo vybudováno obchodní středisko a jesle. V roce 1956 bylo postaveno zdravotní středisko.

Počet obyvatel sídliště Šídlovec dosáhl 2 200 osob, mimo to zde mělo přechodné ubytování dalších 1 000 lidí. Hrabovských starousedlíků na Šídloveci bydlelo málo, většinou to byli noví zaměstnanci Vítkovických železáren a Nové huti. Šídlovec vážně narušil dosavadní pospolitost Hrabové a přetrvávající venkovský ráz obce. Soužití starousedníků s novými osídlenci zpočátku nebylo možné a v každodenním životě přinášelo řadu problémů.

Dalším výrazným zásahem do tváře Hrabové byly soustavné, úporné a zpočátku bezvysledné snahy o založení jednotného zemědělského družstva. Vzniklo z pastevního družstva v Hrabové. Přípravný výbor nového zemědělského družstva byl založen 28. března 1950. Předsedou se stal Oldřich Olšanský, družstvo mělo 58 členů a výměra zemědělské půdy činila 37,55 ha. JZD Ostrava-Hrabová bylo zaregistrováno 17. května 1951, vzorové stanovy přijalo v roce 1953. Družstvo však vykazovalo velmi špatné výsledky hospodaření, což bylo způsobeno skutečností, že výkonní zemědělci neměli o práci v JZD zájem. V roce 1955 zbylo z původních zakládajících členů družstva pouze osm. V tomto roce sice družstvo vlastnilo více než 70 ha zemědělské půdy, avšak vzhledem k tomu, že na této rozloze nebylo schopno zabezpečit zemědělské práce, předalo na podzim 1956 30 ha Státnímu statku v Hrabové. Statek tak v roce 1957 obhospodařoval celkem 172 ha zemědělské půdy.

Připomeňme, že před založením družstva v zemědělství podnikalo 28 samostatně hospodařících rolníků, vlastnících půdu o rozloze 20 a více ha. Kovozezemědělců s výměrou půdy 1 - 10 ha bylo v obci 21.

Před znárodněním v roce 1948 v obci působila řada živností: 11 obchodů smíšeným zbožím, 4 holiči, 8 krejčích, 5 hostinců, 4 stolaři, 2 natěrači, 2 malíři pokojů, 3 řezníci, 2 pekaři, 2 kováři, 2 obchodníci dobyt看em, 2 obuvníci, 2 autodopravci, 2 zahradníci, 2 trafiky, kolář, cukrárna, železářství, elektroinstalace, vodoinstalatér, výroba cementového zboží, mandlovna, povoznictví, kamnářství, prodejna obuvi firmy Baťa, drogerie, mlýn a benzínové pumpy. Na soukromé bázi v obci ordinovali dva praktičtí lékaři, zubní technik a dvě porodní asistentky.

V roce 1951 na katastru obce zahájil svoji činnost n.p. Uhelný průzkum Ostrava (od roku 1965 Geologický průzkum Ostrava).

Uchopení politické moci ve státě Komunistickou stranou Československa v únoru 1948 se tragicky podepsalo i na osudech některých obyvatel Hrabové. Skutečnou moc v obci získal akční výbor Národní fronty sestavený z funkcionářů KSČ (Ludvík Sobek, Josef Kaloč, František Šostý, Josef Vítkovický). Jeho přičiněním byli v r. 1948 odsouzeni za tzv. protistátní činnost občané Hrabové Karel Telinger, technik Vítkovických železáren, Miroslav Laryš, stavební dělník a Jaroslav Stárek, poštovní zaměstnanec.

Dalšími oběťmi komunistické diktatury z Hrabové se stali příslušníci SNB Alois Vašíček, František Brázdil a Bohuslav Bezruč, jimž státní soud vyměřil dlouholeté tresty vězení.

Dne 27. června 1950 byl v pankrácké věznici v Praze popraven občan Hrabové, štábní strážmistr v.v. Jan Buchal. Byl jediným mimopražským obžalovaným v politickém procesu s bývalou poslankyní národně socialistické strany dr. Miladou Horákovou. Obžaloba ho vinila z velezrady a vyzvědačství, neboť jako odpůrce komunistické diktatury se v r. 1949 rozhodl zorganizovat na Ostravsku odbojovou skupinu z příslušníků SNB, armády a dalších osob protikomunistického smýšlení. V r. 1993 se stal čestným občanem města Ostravy in memoriam stejně jako výše uvedení obyvatelé Hrabové Alois Vašíček a František Brázdil.

Do rukou státní bezpečnosti a následně soudů se dále dostali příslušník SNB Boh. Suchánek, zaměstnanec Oldřich Vašut, stolařský mistr Alois Petr, statkář Otakar Lyčka, mistr Vítkovických železáren Jan Gola a místní podnikatel Bohumil Olšanský. Otakaru Lyčkovi bylo v r. 1993 uděleno in memoriam čestné občanství města Ostravy za účast na protikomunistickém odboji.

Celkem bylo v letech 1948 - 1950 nespravedlivě v politických procesech odsouzeno 11 občanů Hrabové k trestům odnětí svobody na celkem 147 let, jeden občan byl odsouzen na doživotí a jeden k trestu smrti, jež byl vykonán.

I po roce 1945 se v Hrabové rozvíjela spolková činnost. K neaktivnějším spolkům patřily TJ Sokol, Sbor dobrovolných hasičů a divadelní spolek Vojan.

Hrabová v letech 1954-1957

Po volbách v roce 1954 se změnil dosavadní způsob správy města Ostravy. Kromě jiných změn byly zrušeny obvodní rady a místo nich zahájily v jednotlivých městských čtvrtích činnost obvodní národní výbory. Jedním z těchto patnácti nově utvořených obvodních národních výborů byl také ObNV v Ostravě-Hrabové.

Na ustavujícím plenárním zasedání 23. května 1954 byla provedena volba předsedy ObNV. Stal se jím František Šostý.

Hrabová si stále udržovala svůj zemědělský charakter. K 1. červenci 1955 činila její rozloha 997,44 ha, z čehož bylo 794 ha zemědělské půdy. Socializace vesnice, do té doby nepříliš úspěšná, a zdolávání špičkových zemědělských prací tedy přirozeně patřilo ke stěžejním úkolům obvodního národního výboru.

Průmysl na území obvodu představovala pouze cementárna (původně firma Bohumil Olšanský, výroba cementového zboží) patřící v letech 1953-1956 k n.p. Betra v Praze a od 1. ledna 1957 k n.p. Severomoravská Prefa v Olomouci. V Hrabové působil již zmíněný n.p. Uhelny průzkum Ostrava.

K největší události za celou dobu působení obvodního národního výboru došlo v roce 1957. Usnesením KNV v Ostravě ze dne 28. března 1957 byla místní část Hrabové zvaná Závodí odloučena od obce a připojena k městu Vratimovu. Tato změna byla provedena dnem 20. května 1957.

K témuž dni byla dosavadní městská čtvrť Ostrava-Hrabová vyloučena z územního obvodu města a začleněna do územního obvodu Okresního národního výboru Ostrava-venkov jako samostatná obec pod názvem Hrabová. Tím byla činnost Obvodního národního výboru v Ostravě-Hrabové ukončena.

Hrabová v letech 1957-1960

Po volbách do národních výborů 19. května 1957 se správy obce ujal nový místní národní výbor. Jeho předsedou byl opět zvolen František Šostý, byla ustavena devítičlenná rada a osm stálých komisí. V červenci 1957 se místní národní výbor přestěhoval z budovy čp. 21 do místností bývalé školy na Bažanově ulici.

Za největší úspěch své politické kariéry v Hrabové pokládal předseda F. Šostý (dělník, později kádrový referent Vítkovických železáren, který sám z Hrabové nepocházel, byl jedním z nově příšlých obyvatel Šídlowce) dokončení kolektivizace zemědělství.

Po intenzivní přesvědčovací kampani všichni výkonní rolníci podepsali vstup do JZD. Kampaň prováděla zvláštní operativní skupina, jejímiž členy byli i důstojníci Krajské vojenské správy v Ostravě. Mezi argumenty nechybělo ani vyhrožování prokuraturou.

Jestliže ještě počátkem roku 1957 hospodařilo JZD na 57 ha zemědělské půdy, po "vstupu" 24 výkonných zemědělců a 35 kovozezemědělců stoupla výměra půdy o 320 ha. Dne 17. září 1958 se konala ustavující schůze nového představenstva družstva. Předsedou se stal Josef Lička (čp. 30). K 20. září 1958 mělo JZD 76 členů. V soukromých rukou zůstalo v obci jen 67,12 ha půdy, nejvíce vlastnil František Konečný (čp. 52) s 5,09 ha. Ke vstupu do JZD byl "přesvědčen" v roce 1959. V roce 1960 JZD obhospodařovalo už 412 ha půdy, z toho 302 orné.

Beze sporu nejvýznamnějším počinem v tomto období historie obce bylo dokončení stavby školy. Její slavnostní otevření proběhlo 15. prosince 1957. Stavba nové školy nebyla nějakou zvláštní zásluhou, ale naprostou nezbytností. Už v roce 1948 stoupl počet školou povinných dětí v obci na 800. Dřevěný přístavek ke stávající škole o devíti učebnách, postavený v roce 1949, nebyl vyhovující a nedostačoval. Mnohdy se učilo i na sedmi místech v obci (též ve staré škole, v družinách mládeže na Šídlovci a v provizorní boudě-šatně na hřišti).

Stavba školy byla zahájena v březnu 1956. Dvouposchodová škola postavená na ploše 1800 m² kromě 25 učeben též počítala s kabinety, tělocvičnou, dílnami, jídelnou aj.

Jinou rozsáhlejší stavbou v obci byly objekty Uhelného průzkumu OKD, n.p. V roce 1955 byla dokončena výstavba správní budovy a podnikových dílen, v roce 1958 byl dokončen objekt pasportizačního střediska a závodní jídelny. V následujícím roce se podařilo dokončit laboratoře.

V roce 1960 byla mezi ulicí Mostní a náhonem Vítkovických železáren zřízena výrobní škvárobetonových tvárníc n.p. Stavební hmoty a dílce Ostrava. Tento podnik zaměstnával 32 pracovníků.

Hrabová v letech 1960-1989

V roce 1960 byla Hrabová opět připojena k městu Ostravě. Na základě zákona o územním členění státu došlo dne 1. července 1960 ke zrušení okresu Ostrava-venkov. Jeho jednotlivé obce byly připojeny k územním obvodům okolních okresů. Hrabová se stala součástí městského obvodu Ostrava-Zábřeh.

Původní návrh, a sice rozdělení obce tak, že by Šídlovec byl připojen k městu Ostravě a zbytek obce by se samostatným místním národním výborem připadl okresu Místek, vzbudil v Hrabové značný odpor a neuskutečnil se.

Dne 12. června 1960 proběhly volby také do Obvodního národního výboru v Ostravě-Zábřehu. Z celkového počtu 90 poslanců bylo zvoleno také 14 občanů Hrabové. Dva z nich se stali členy Rady ObNV.

Na podzim 1960 byly v obci ustaveny tři občanské výbory. Jejich vznik provázely nesnáze, neboť o práci v nich nebyl zájem. Nemohly nahradit samostatný místní národní výbor, jelikož neměly žádné pravomoce. Omezovaly se na podávání tzv. zpráv o občanech, což nebylo nic jiného než posudky a mnohdy přímo i udání.

Období 1960-1989 bude pravděpodobně hodnoceno jako jedno z nejproblematictějších v dějinách obce. Naštěstí se však nepodařilo zcela vymazat osobitý ráz Hrabové.

V Hrabové docházelo k neustálému postupnému úbytku úrodné zemědělské půdy. Její zmenšování bylo důsledkem průmyslové činnosti. V roce 1961 se začal stavět Důl Paskov, v roce 1967 začala těžba. Důl sice neležel přímo na katastru obce, ale jeho negativní vlivy zde zasahovaly (kalové hospodářství, odvaly).

V roce 1964 přišly Vítkovické železářny se záměrem zřídit na území Hrabové haldové hospodářství. Pro tuhý odpor Hrabovských začala být halda vršena až v roce 1968. Dnes zaujímá plochu 19 ha na levém břehu Ostravice v úseku od ulice Mostní až ke starému splavu. Místy až do výšky 18 m je zde uloženo asi 3,4 mil. m³ vysokopecní a ocelářské strusky. Téměř zcela byl vykácen lužní les, který se táhl podél toku řeky Ostravice.

V průběhu let 1955 - 1989 došlo k zásadnímu zhoršení životního prostředí. Emise spalin z lokálních topenišť 520 rodinných domků spolu s exhalacemi velkých průmyslových podniků a výtopy na Šídlovci vytvářely zejména v zimních měsících v Hrabové nedýchatelnou atmosféru.

Vzhledem k neustálému úbytku zemědělské půdy byl v roce 1961 zrušen čs. státní statek Hnojník - farma v Hrabové a půda o výměře 60 ha byla předána JZD v Hrabové. Z hospodářských objektů farmy zřídilo JZD velkovýkrmnu vepřů. V roce 1965 družstvo hospodařilo se 442 ha zemědělské půdy a mělo 70 členů. V roce 1967 se začalo vážně uvažovat o jeho zrušení. Kromě úbytku půdy byl důvodem také vysoký průměrný věk

družstevníků. K 1. lednu 1973 bylo s JZD Hrabová sloučeno JZD Výškovice. Sídlem sloučeného družstva zůstala Hrabová, také název se nezměnil. Zaniklé JZD Výškovice hospodařilo na 128 ha zemědělské půdy a mělo 30 členů, z toho však jen 15 aktivních. JZD Hrabová zaniklo k 1. lednu 1979 sloučením s JZD Odra Krmelín.

Ve srovnání s meziválečným obdobím v Hrabové stagnovala občanská a bytová výstavba, zhoršoval se stav bytového fondu. Nejen že nepokračovala výstavba technické infrastruktury, ale nebylo investováno ani do její nezbytné údržby. Neuváženým krokem bylo zrušení tramvajové linky do Hrabové-Ščučí v souvislosti se stavbou nové Místecké ulice v roce 1974.

V roce 1962 bylo rozhodnuto na území obce Hrabová perspektivně uvažovat se stavbou gigantického areálu komunálního průmyslu a služeb. Tento záměr byl v následujících letech přehodnocován. Jeho důsledky pro Hrabovou však byly tragické, neboť znamenaly stavební uzávěru někdy pro část obce jižně od ulice Mostní, jindy pro obec celou.

V roce 1969 byl vypracován podrobný územní plán obce Hrabové, i zde však její území zůstalo výhledově určeno pro průmyslovou výstavbu. V roce 1972 a 1973 byl tento územní plán podroben revizi, která umožnila v omezené míře bytovou a občanskou výstavbu. Tím byl odvrácen částečný či dokonce úplný zánik obce Hrabové. V letech 1948 - 1989 bylo v Hrabové postaveno 160 rodinných domků, převážně na ulicích Klasná, Na Konečné, Na Potoku, Šolcova, Zavadova, Jezerní, Nešverova, Perunova a Mezipolí.

Hrabová po roce 1989

Jednou z největších historických změn po roce 1989 se stalo přijetí zákona o obcích, kterým byla obnovena samospráva. Obce a města se opět staly samostatnými právními subjekty.

Volby do městského zastupitelstva a zastupitelstev 22 městských obvodů se konaly 26. listopadu 1990. Bylo zvoleno též patnáctičlenné obvodní zastupitelstvo městského obvodu Hrabová. Do jejího čela byl na ustavující schůzi obvodního zastupitelstva dne 8. prosince 1990 zvolen starosta Ing. Bohumil Rundt za sdružení nezávislých.

Již samotné zřízení městského obvodu Hrabová bylo šťastným počinem. Hrabová jako součást obvodu Ostrava 3 byla přehlížena popelkou. Avšak možná právě proto si dokázala zachovat osobitý ráz odlišný od městských částí Ostravy.

Novému hrabovskému zastupitelstvu se otevřela možnost uchopit další osudy Hrabové do vlastních rukou. Samospráva se zde však ocitla v nelehké situaci ne nepodobné době po převratu 1918. Zástupci občanů zdědili dlouhá léta devastovanou a zanedbávanou obec a také nedostatek finančních prostředků nezbytných k jejímu zvelebení.

V roce 1990, takřka v poslední minutě, jak se píše v kronice městského obvodu, se občanům Hrabové podařilo zabránit vybudování skládky domovního odpadu o kapacitě 4,8 mil. m³ na ploše bývalých rybníků Starý Hurt, Nový Hurt a Šajar. O skládku usilovalo město Ostrava s podporou městské a krajské hygienické stanice.

První otázkou, na kterou museli hrabovští zastupitelé v čele se starostou Ing. Rundtem odpovědět, byla otázka základní, a sice jaká má být v budoucnu Hrabová? Jak má vypadat její nová tvář?

Zdá se, že se tohoto úkolu zhostili úspěšně. Nepropadli velikášství a potvrdili historickou kontinuitu vývoje, jež spočívá v tradičních rysech tvářnosti obce: venkovský příměstský charakter, rozvinutá terciární sféra, absence velkých průmyslových podniků, klidná rodinná zástavba.

Tyto myšlenky byly vtěleny do územního plánu zóny Hrabová. Práce na tomto dokumentu byly zahájeny v červnu 1991. Jeho první verzi zpracoval v roce 1992 Stavoprojekt a.s., avšak vzhledem k zásadním připomínkám musela být přepracována, čehož se zhostily Báňské projekty a.s.

Prioritou rozhodování obecního zastupitelstva, kam investovat finanční prostředky, byla a je rekonstrukce a výstavba nových inženýrských sítí - vodovodu, kanalizace, rozvodu plynu a elektrické energie, komunikací.

S plošnou plynofikací Hrabové se začalo v roce 1992 a probíhala postupně ve dvou etapách v tempu, jaké dovolil přísun finančních prostředků. Dokončena byla v červnu 1995 a vyžádala si nákladů ve výši 26 mil. Kč. Celkem bylo plynofikováno 294 domů. Zároveň s rozvodem plynu, tam kde to bylo možné, probíhala stavba kanalizace. Obzvláště komplikované bylo zřídit kanalizaci v jižní části Hrabové, neboť současný hlavní kanalizační sběrač souběžný s ulicí Paskovskou končí těsně za ulicí Mostní a neumožňuje prodloužení. Dosud byla kanalizace provedena na ulicích Hradeckého, Jezerní, Na Farském, Na Konečné, Na Potoku, Nešverova, Obchodní, Příborská, Šůrova, V. Huga, Výjezdni, Zavadova.

Další z nevyhnutelných investic je vodovod, jehož stav, s výjimkou Šídlovce, byl a částečně stále je nevyhovující. S výměnou vodovodního řádu se postupně začalo v roce 1994. Dosud byla provedena obnova vodovodních řádů na ulicích Bělská, Cementová, Joštova, Krašická, Paskovská (část), Poplužní, Slínová.

Rekonstrukce komunikací je komplikována tím, že v mnohých případech nestačí položit nový povrch, ale prakticky je znovu vybudovat. Dosud byla provedena rekonstrukce ulic Na Farském, Na Potoku, Na Ščučím, Obchodní, Paskovská, Perunova, Příborská, Šůrova, V. Huga.

Jedním ze záměrů vtělených do územního plánu je rekultivace případně likvidace hald Vítkovicích železáren a Dolu Paskov. Rekultivace paskovského odvalu začala v roce 1994. V roce 1995 a 1996 byla zpracována projektová dokumentace likvidace struskové haldy Vítkovických železáren. Podle této dokumentace má být odval zcela odtěžen a dále zpracován na kov a stavební kámen.

Z dalších významných událostí pro život obvodu je nutno zmínit odloučení zemědělského družstva Hrabová od JZD Krmelín v roce 1991. Nejrozhodněji zasáhl do hospodaření zemědělského družstva restituční nárok Otakara Lyčky a jeho dědiců, jimž připadl kravín, výkrmna pro 500 prasat, seník, sýpky na obilí a další majetek. Od 1. prosince v obvodu zahájila činnost městská policie. V roce 1992 bylo zahájeno vydávání občasníku Hrabovské listy.

Druhé polistopadové komunální volby se konaly 18. a 19. listopadu 1994. Nově zvolené zastupitelstvo městského obvodu Hrabová na ustavujícím zasedání dne 28. listopadu 1994 do svého čela opět postavilo Ing. Bohumila Rundta (ODS).

V roce 1994 Rada města Ostravy schválila znak a prapor městského obvodu Hrabová. Hrabovský znak tvoří dělený štít, v jehož horním stříbrném poli je stylizována věž dřevěného kostelíka v přirozených barvách a v jehož dolním poli vyrůstá z dělicí linky půl zlatého nožového kola. Věž kostelíka je zřejmým odkazem na dřevěný kostel sv. Kateřiny z 16. stol. Nožové kolo, převzaté z dodnes dochovaného hrabovského pečetidla z roku 1865, je typickým atributem obecní patronky - sv. Kateřiny. Autorem výtvarného řešení znaku je Jan Tejkal. Výtvarná realizace praporu, který je oproti znaku zjednodušen, je dílem Oldřicha Vaculíka.

V roce 1995 byla zrušena kotelna Šídlovec vytápěná hnědým uhlím a nahrazena výměňkovou stanicí a horkovodním přivaděčem.

Počet obyvatel

Vývoj počtu obyvatel Hrabové v letech 1772-1991:

Rok:	Počet obyvatel:
1772	330
1794	419
1843	526
1869	847

1880	1035
1890	1438
1900	1747
1910	2211
1921	2277
1930	2740
1940	3238
1947	3550
1950	4584
1961	4571
1970	3946
1980	3544
1991	3446

Významní rodáci

Hrabová je rodištěm básníka, publicisty, překladatele a knihovníka **Viléma Závady**, který se zde narodil 22. září 1905. Pocházel z rodiny hutníka, jeho otec padl na počátku první světové války. Po studiích na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy žil a tvořil v Praze. Na Ostravsko se vracel po celý život, poutaly ho k němu přátelské i rodinné vztahy a hluboce prožívané souznění s krajinou šachet a hutí. Krajina Ostravy, její scénérie svými zřetelnými kontrasty proniká do Zavadovy poetiky již v jeho básnické prvotině Panichida (1927). Jeho původní básnická tvorba, nejcennější část jeho literárního odkazu neustále odráží jeho vztah k rodnému kraji. V. Závada zemřel 30. listopadu 1982 v Praze.

Dalším významným hrabovským rodákem je **JUDr. Bohuslav Bartoník**. Narodil se 12. prosince 1888 jako syn řídicího učitele. Navštěvoval trojtřídní Obecnou školu v Hrabové, Matiční reálné gymnázium v Moravské Ostravě a v letech 1900-1908 Vyšší státní gymnázium v Moravské Ostravě. Poté studoval práva na české univerzitě v Praze, studium ukončil v roce 1913. Po kratší praxi u Okresního soudu v Moravské Ostravě vstoupil do státní služby ve Slezsku, kde působil v letech 1914-1931. V roce 1931 byl přeložen k Zemskému úřadu v Brně. V roce 1948 odešel do výslužby a dny svého života dožil v Brně.

Hrabová je místem posledního odpočinku spisovatele, disidenta, chartisty **Jaromíra Šavrdy** (* 25.5.1933 v Ostravě, + 2.5.1988 v Ostravě). 3. ledna 1990 položil věnec na hrob J. Šavrdu na hřbitově v Hrabové prezident republiky Václav Havel.

Historické zajímavosti

16. října 1923 se v 1045 hod mezi Vratimovem a Paskovem v ohbí trati v nejvyšší rychlosti srazily dva vlaky. Z hrabovských občanů byl těžce zraněn obchodní cestující Vojtěch Procházka, lehce zraněna byla Františka Hrabovská ze Žižkova. Kateřina Sládečková utrpěla otřes nervů.

5. června 1929 se neznámý zloděj násilně vloupal do pokladny obecního úřadu. Odcizil částku 7 680 Kč. Pokladna byla úplně zničena.

22. prosince 1935 vyjeli z Hrabové do Prahy na kolech Bohuslav Krejčí a Vladislav Kovářík, aby odevzdali blahopřání fotbalistů z Ostravska nově zvolenému prezidentu republiky Eduardu Benešovi. Zpět přijeli 31. prosince a přivezli množství fotografií pana prezidenta.

11. ledna 1936 se obecní rada usnesla podat protest proti zřizování hladkých silničních vozovek "jelikož jest na nich v době mrazu provoz úplně nemožný a pro eventuální průjezd vojenských útvarů úplně nezpůsobivý, jak se

ukázalo v Hrabové před domem obchodníka Leopolda Mikolajka na horním konci obce, kde vozy s kládami dřeva sklouzly až na plot a na silnici poblíž hranice hrabůvecké tři vojenské tanky rovněž sjely do příkopu.

20. února 1936 byl na jednání obecní rady přizván obecní hrobník Pavelka. Nese vinu na nehodě, ke které došlo na posledním pohřbu při spouštění rakve, když spouštěčem rakev vyklouzla a spadla do vykopaného hrobu. Byl napomenut, že musí být bezpodmínečně účasten každého úkonu a osobně poučovat spouštěče.

Prameny a literatura

Prameny:

Archiv města Ostravy
Archiv fary Hrabová 1749 - 1951
Archiv obce Hrabová 1850 - 1941
Jednotné zemědělské družstvo Hrabová 1850 - 1966
Místní národní výbor v Hrabové 1857 - 1960
Místní školní rada v Hrabové 1889 - 1941
Národní škola v Hrabové 1807 - 1953
Obvodní národní výbor Ostrava-Hrabová (1838)1954-1957(1960)
Obvodní rada v Hrabové 1946 - 1954
Pomocný národní výbor v Hrabové 1945 - 1946
Sbor dobrovolných hasičů v Hrabové 1896 - 1951(1966)
Střední škola v Hrabové 1949 - 1953(1954)
Základní devítiletá škola Ostrava-Hrabová (1949)1960-1984
Úřad městského obvodu Hrabová
Kronika městského obvodu 1990 - 1995
Zemský archiv v Opavě
Archiv velkostatku Paskov, urbář paskovského panství, inv.č. 1

Literatura:

Adamus, A.: Dějiny města Ostravy v přehledu až do roku 1860. Moravská Ostrava 1927, s. 108 - 110
Bakala, J.: Středověké osídlení levobřežního Ostravska. In: Ostrava. Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města. 14. Ostrava 1987, s. 118 - 155
Bartoník, B.: Dějiny paskovského panství. Rukopis. Brno 1961
Dějiny Ostravy. Ostrava, Sfinga 1993, 500 - 503
Hrabová, L.: Ekonomika feudální državy olomouckého biskupství ve 2. pol. 13. století. Praha 1964, s. 43
Ostravský sborník a adresář. II. roč. 1909-10. Sestavili O. Skýpala a L. Rozehnal. Mor. Ostrava 1910, s. 127 - 130
Prasek, V.: Dějiny knížectví Těšínského. Vlastivěda Slezská. Díl IV., část 1. Opava 1894, s. 85 - 86
Valošek, I.: Vratimov, minulost a současnost města papíren. Vratimov 1947